

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΠΙΚΑΙΡΟΠΟΙΗΣΗΣ ΓΝΩΣΕΩΝ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ Α.Ε.Ι. [Π.Ε.Γ.Α.]
ΑΣΤΙΚΕΣ ΑΝΑΠΛΑΣΕΙΣ & ΠΡΑΣΙΝΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ
Γ' ΚΥΚΛΟΣ / ΕΑΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ 2014-2015

Συγκριτική ανάλυση δύο επικέντρων δημιουργικής οικονομίας στη Μ. Βρετανία: MediaCityUK & Creative Clyde

CREATIVE
CLYDE

Εργασία του **Παναγιώτη Ζαχαρού**

στο πλαίσιο του μαθήματος

ΑΣΤΙΚΕΣ ΑΝΑΠΛΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΤΑ ΝΕΑ ΑΣΤΙΚΑ ΤΟΠΙΑ

Διδάσκουσα: Α. Γοσποδίνη

Συνεργάτης: Β. Γαλάνη

Περιεχόμενα

1. Εισαγωγή.....	3
2. MediaCityUK.....	5
2.1. Η ευρύτερη περιοχή ένταξης του επικέντρου	5
2.2. Ιστορικό πλαίσιο εξέλιξης του επικέντρου	7
2.3. Βασικά στοιχεία ανάπτυξης του επικέντρου	9
2.3.1. Αστικός και αρχιτεκτονικός σχεδιασμός.....	9
2.3.2. Χρήσεις	10
2.3.3. Οικονομικά στοιχεία	12
2.4. Κριτική αποτίμηση	13
3. Creative Clyde.....	16
3.1. Η ευρύτερη περιοχή ένταξης του επικέντρου	16
3.2. Ιστορικό πλαίσιο εξέλιξης του επικέντρου	19
3.3. Βασικά στοιχεία ανάπτυξης του επικέντρου	21
3.3.1. Αστικός και αρχιτεκτονικός σχεδιασμός.....	21
3.3.2. Χρήσεις	22
3.3.3. Οικονομικά στοιχεία	24
3.4. Κριτική αποτίμηση	24
4. Συμπεράσματα.....	26
Βιβλιογραφικές αναφορές	29
Γενική βιβλιογραφία	32
Παράρτημα φωτογραφιών	33

1. Εισαγωγή

Η παρούσα εργασία εντάσσεται στον πρώτο άξονα της θεματολογίας που τέθηκε στο μάθημα και η οποία αφορά τη συγκριτική ανάλυση παραδειγμάτων αστικής ανάπλασης στα πλαίσια δημιουργίας του ίδιου τύπου επικέντρου μεταξύ δύο ευρωπαϊκών πόλεων με κοινά χαρακτηριστικά (όπως πληθυσμιακό μέγεθος, θέση, χώρα, κυρίαρχη οικονομία).

Επιλέγεται η εξέταση δύο πρόσφατων παραδειγμάτων χωρικής συγκέντρωσης νέων αστικών οικονομικών δραστηριοτήτων: το MediaCityUK στο Μάντσεστερ (Manchester) και το Creative Clyde στη Γλασκόβη (Glasgow). Είναι δύο επιχειρηματικά επίκεντρα που φιλοξενούν δραστηριότητες της «δημιουργικής οικονομίας», με έμφαση στις ψηφιακές εφαρμογές και τις υπηρεσίες υψηλής τεχνολογίας στον τομέα των εφαρμοσμένων τεχνών και των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας.

Η «δημιουργική οικονομία» (creative economy), ή αλλιώς «δημιουργική βιομηχανία» (creative industry), με τον όρο βιομηχανία να χρησιμοποιείται καταχρηστικά, αναφέρεται σε μια παραγωγική διαδικασία έντασης γνώσης και ταλέντου που *έχει τις ρίζες της στην ατομική δημιουργικότητα, τις ικανότητες και το ταλέντο και παρουσιάζει σημαντική δυναμική για ανάπτυξη και δημιουργία θέσεων εργασίας μέσα από την παραγωγή και εκμετάλλευση πνευματικής εργασίας* (UK Government Department for Culture, Media and Sport –DCMS–, 2001). [1] Η «δημιουργική βιομηχανία» καταγράφεται ως μια ιδιαίτερα δυναμική και αναπτυσσόμενη συνιστώσα της οικονομίας των πόλεων και των χωρών που βρίσκεται τα τελευταία χρόνια στο επίκεντρο των διεθνών και των ευρωπαϊκών στρατηγικών ανάπτυξης και αποτελεί ισχυρό μέσο στον ανταγωνισμό των πόλεων.

Ωστόσο, σημειώνεται πως οι έννοιες αυτές περιλαμβάνουν ασάφειες, είναι αμφισβητήσιμες και δεν είναι καθόλου εύκολη η κατηγοριοποίηση των δραστηριοτήτων στους επιμέρους τομείς.

Στο ευρύτερο πλαίσιο της «δημιουργικής οικονομίας» περιλαμβάνεται η «πολιτιστική βιομηχανία» (cultural industry) που ορίζεται ως *η βιομηχανία που συνδυάζει τη δημιουργία, την παραγωγή και την εμπορευματοποίηση άυλης εργασίας, πολιτιστικής φύσης, το αντικείμενο της οποίας συνήθως προστατεύεται από κανόνες πνευματικών δικαιωμάτων και μπορεί να πάρει τη μορφή αγαθού ή υπηρεσίας* (UNESCO). [2]

Επομένως, ως «δημιουργικές» εννοούνται οι επιχειρηματικές δραστηριότητες που σχετίζονται με τις εικαστικές τέχνες (ζωγραφική, γλυπτική, φωτογραφία, κλπ), τις παραστατικές τέχνες (θέατρο, χορός, μουσική, κινηματογράφος, κλπ), τις εφαρμοσμένες τέχνες (γραφιστική, product design, web design, κλπ), την αρχιτεκτονική, τη λογοτεχνία αλλά και ό,τι σχετίζεται με την αναπαραγωγή τους όπως εκδόσεις, περιοδικά, εφημερίδες, ραδιόφωνο, τηλεόραση, διαφήμιση κ.ά. [3]

Εκτός του ίδιου επιχειρηματικού προσανατολισμού, τα εξεταζόμενα αναδυόμενα αστικά τοπία έχουν και άλλα κοινά γνωρίσματα. Αναπτύσσονται σε παραποτάμιες ζώνες που υπήρξαν υποβαθμισμένες και εγκαταλειμμένες βιομηχανικές περιοχές (brownfields) και οι οποίες αντιμετώπισαν προβλήματα, περιβαλλοντικά (π.χ.

ρύπανση ποταμού) και κοινωνικά (π.χ. εγκληματικότητα, αποψίλωση πληθυσμού). Επίσης, βρίσκονται σε δύο πόλεις της Μ. Βρετανίας, το Μάντσεστερ και τη Γλασκόβη, με κοινά χαρακτηριστικά: δημογραφικό προφίλ, κοινωνική σύνθεση, οικονομικές δραστηριότητες, ιστορική εξέλιξη και πορεία στη βιομηχανική και μεταβιομηχανική εποχή, αναπτυξιακά προβλήματα και τρόποι αντιμετώπισής τους, διαδικασίες και μέθοδοι αστικής αναγέννησης. Συνοπτικά, αποτέλεσαν βιομηχανικές πόλεις και σημαντικά λιμάνια παγκόσμιας εμβέλειας. Λόγω τεχνολογικών και οικονομικών αλλαγών αλλά και ανταγωνισμού στη μεταπολεμική εποχή δέχθηκαν έντονες πιέσεις και υπέστησαν μεγάλες αλλαγές στην οικονομική κοινωνική και χωρική σύνθεση. Προκειμένου να ανταποκριθούν στην πρόκληση των συνθηκών της οικονομικής και πολιτισμικής παγκοσμιοποίησης, να αντιμετωπίσουν τον εντεινόμενο ανταγωνισμό μεταξύ των πόλεων και να ανταπεξέλθουν στις απαιτήσεις της μεταμοντέρνας κοινωνίας, στράφηκαν βάσει ευρύτερου προγραμματισμού στην ανάπτυξη δραστηριοτήτων της νέας αστικής οικονομίας, με έμφαση στη «δημιουργικότητα».

2. MediaCityUK

2.1. Η ευρύτερη περιοχή ένταξης του επικέντρου

Η περιοχή, όπου χωροθετείται το MediaCityUK, βρίσκεται στις αποβάθρες του Salford (Salford Quays), στις όχθες του μεγάλου καναλιού Manchester Ship Canal, δυτικά του κέντρου του Μάντσεστερ και σε απόσταση 20 λεπτών με το τραμ από αυτό. Εντάσσεται στο Δήμο Salford (City of Salford) του Πολεοδομικού Συγκροτήματος του Μάντσεστερ (Greater Manchester).

Το Μάντσεστερ βρίσκεται στη βορειοδυτική Αγγλία. Είναι παλιά βιομηχανική περιοχή –θεωρείται η πρώτη του κόσμου– με βάση της οικονομίας την κλωστοϋφαντουργία και το εμπόριο μέσω του λιμανιού.

Το Manchester Ship Canal και το Salford Quays είναι τμήματα του Μάντσεστερ με μεγάλη ιστορία και συμβολισμό για την πόλη και την ευρύτερη περιοχή του. Το Manchester Ship Canal καθόρισε και εξακολουθεί να επηρεάζει την οικονομική και κοινωνική εξέλιξη της ευρύτερης περιοχής. Κατασκευάστηκε το 1894 (εγκαινιάστηκε από τη Βασίλισσα Βικτόρια), με σκοπό τη δημιουργία ενός εσωτερικού λιμανιού, ώστε να διεξάγεται πιο ελεύθερα και με μικρότερο κόστος το εμπόριο. Αποτέλεσε το θεμέλιο της ευμάρειας της πόλης και της μετατροπής της σε παγκόσμιο βιομηχανικό και εμπορικό κέντρο. Λειτούργησε ως ο κεντρικός εμπορικός λιμένας και εξελίχθηκε στο τρίτο μεγαλύτερο λιμάνι παγκοσμίως, παρόλο που βρισκόταν 30 χλμ. από την ακτή. Γύρω από αυτό αναπτύχθηκαν αναρίθμητες αποθήκες, βιομηχανίες και γειτονιές κατοικιών με άθλιες συνθήκες. Σε ολόκληρο το 19ο αιώνα ο πληθυσμός αυξανόταν με ιλιγγιώδεις ρυθμούς. Η περιοχή έφτασε στο απόγειό της τη δεκαετία του 1930. [4]

Σημάδια επιβράδυνσης της ανάπτυξης άρχισαν να εμφανίζονται μετά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, καθώς παρουσιάστηκε πολύ μεγάλη μείωση των εξαγωγών, με αποτέλεσμα τη μείωση της βιομηχανικής παραγωγής. Μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο τα προβλήματα ήταν πλέον σημαντικά για την περιοχή λόγω του μεγάλου ανταγωνισμού με τις αναπτυσσόμενες χώρες που πρόσφεραν φθηνότερες υπηρεσίες. Τη δεκαετία του 1970 και μετά ξεκινά μια μακριά περίοδος παρακμής για ολόκληρη την ευρύτερη περιοχή του Μάντσεστερ και όχι μόνο τον κεντρικό Δήμο. Κύριες αιτίες ήταν οι αλλαγές της τεχνολογίας στη ναυτιλία και το παγκόσμιο εμπόριο (τα νέα εμπορικά πλοία που μεταφέρουν κοντέινερ δεν μπορούσαν να πλέουν στο Manchester Ship Canal), γεγονός που οδήγησε σε περαιτέρω αποβιομηχάνιση, αλλά και η τάση της προαστιοποίησης. Συνεπώς, ο πληθυσμός μειωνόταν σταθερά και σε μεγάλο βαθμό. Οι αποβάθρες του λιμανιού έκλεισαν οριστικά το 1982 και ολόκληρη η γύρω περιοχή εγκαταλείφθηκε και ερημώθηκε. Πολύ μεγάλος αριθμός θέσεων εργασίας χάθηκε, η ανεργία ξεπερνούσε το 30% και τα ποσοστά εγκληματικότητας και αντικοινωνικών συμπεριφορών εκτοξεύτηκαν.

	Greater Manchester ¹		Salford ²	
	πληθυσμός	μεταβολή	πληθυσμός	μεταβολή
1801	328.609		29.495	
1811	409.464	+24,6%	38.460	+30,4
1821	526.230	+28,5%	49.114	+27,7
1831	700.486	+33,1%	68.744	+40,0
1841	860.413	+22,8%	91.361	+32,9
1851	1.037.001	+20,5%	108.699	+19,0
1861	1.313.550	+26,7%	148.740	+36,9
1871	1.590.102	+21,1%	188.781	+26,9
1881	1.866.649	+17,4%	228.822	+21,2
1891	2.125.318	+13,9%	265.000	+15,8
1901	2.357.150	+10,9%	296.210	+11,8
1911	2.617.598	+11,0%	331.098	+11,8
1921	2.660.088	+1,6%	333.031	+0,6
1931	2.707.070	+1,8%	334.989	+0,6
1941	2.693.775	-0,5%	318.152	-5,0
1951	2.688.987	-0,2%	302.160	-5,0
1961	2.699.711	+0,4%	291.240	-3,6
1971	2.729.741	+1,1%	280.739	-3,6
1981	2.575.441	-5,7%	241.532	-14,0
1991	2.569.700	-0,2%	230.726	-4,5
2001	2.482.352	-3,4%	216.103	-6,3
2011	2.685.400	+8,2%	233.,900	+8,2

Πίνακας 1: Πληθυσμιακή εξέλιξη Πολεοδομικού Συγκροτήματος Μάντσεστερ και Δήμου Salford [5]

Σε γενικές γραμμές, για την αντιμετώπιση της συρρίκνωσης, η πόλη έκανε στροφή προς τις υπηρεσίες, με έμφαση στους τομείς της τεχνολογίας, της μουσικής, του κινηματογράφου, του αθλητισμού και του τουρισμού.

Οι πρώτες προσπάθειες για αναζωογόνηση ήταν πιο αυθόρμητες και μικρής κλίμακας και οργανώθηκαν από ανεξάρτητες ομάδες κατοίκων και τις δημοτικές αρχές. Σε δεύτερη φάση (1988-1996) δημιουργήθηκε η αρχή Central Manchester Development Corporation. [6]

Το βάρος στη «δημιουργική οικονομία» εκφράστηκε με την προώθηση δράσεων στην πολιτιστική βιομηχανία (κυρίως μουσική – κινηματογράφος), όπου υπήρχε σημαντική εξειδίκευση και τοπικό δυναμικό (από τις αρχές της δεκαετίας του '90 ιδρύθηκαν πολλές εταιρίες παραγωγής μουσικής και κινηματογράφου) και της επιχειρηματικότητας στο design και τις νέες τεχνολογίες. Το Μάντσεστερ θεωρείται πλέον ηγέτιδα πόλη στην ανάπτυξη δημιουργικών και ψηφιακών δραστηριοτήτων

¹ Το Πολεοδομικό Συγκρότημα του Μάντσεστερ που περιλαμβάνει τους Δήμους Wigan, Bolton, Bury, Rochdale, Oldham, Tameside, Stockport, Trafford, Salford and Manchester.

² Ο Δήμος στον οποίο εντάσσεται το MediaCityUK.

(20.000 εταιρείες και 150.000 εργαζόμενοι περίπου). Από την άλλη, ευνοήθηκαν και επιδιώχθηκαν οι επενδύσεις και τα μεγάλα έργα.

Από το 2001 αρχίζουν να φαίνονται τα αποτελέσματα των προσπαθειών ανάκαμψης καθώς ο πληθυσμός επανήλθε σε επίπεδα της δεκαετίας του 1980.

Ειδικότερα για το Salford Quays, η εταιρεία Peel Group αγόρασε ένα τμήμα της έκτασης σταδιακά την περίοδο 1971-1982, καθώς η αξία της είχε μειωθεί σημαντικά. Σκοπός της επένδυσης ήταν η οικονομική και κοινωνική αναβάθμιση της περιοχής. Πριν το MediaCityUK, η ίδια εταιρεία είχε προχωρήσει και ολοκληρώσει ήδη ορισμένα άλλα πρότζεκτ στην ευρύτερη περιοχή, όπως το εμπορικό κέντρο Trafford Centre.

Ο Δήμος του Salford το 1985 αγόρασε την υπόλοιπη περιοχή με βάση το σχέδιο ανάπτυξης της περιοχής (Salford Quays Development Plan) που είχε εκπονήσει. Αρχικά, εκτέλεσε έργα περιβαλλοντικής αναβάθμισης, καθώς το κανάλι ήταν ιδιαίτερα επιβαρυσμένο, κατασκεύασε τεχνικές υποδομές, εστιάζοντας στη σύνδεση με το κέντρο και τις όμορες γειτονίες, και προχώρησε στη σταδιακή ανάπλαση κυρίως με μια σειρά από μεμονωμένα συγκροτήματα στο πλαίσιο της ευρύτερης ανάπλασης. Κυρίαρχα είναι το Lowry arts centre (συγκρότημα με αίθουσες πολιτισμού, π.χ. θέατρο, γκαλερί - αρχιτέκτονες James Stirling - Michael Wilford, 2000) και το Imperial War Museum North (αρχιτέκτονας Daniel Libeskind, 2002). Πρόκειται για δύο εμβληματικά κτίρια, τα οποία κατάφεραν να μετατραπούν σε σημαντικούς πόλους έλξης δραστηριοτήτων και ανθρώπων. [7]

Η μεταμόρφωση από το παρηκμασμένο Salford και γενικότερα το Μάντσεστερ της δεκαετίας του 1980 στο ακμάζον κέντρο πολιτισμού και επιχειρηματικότητας οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην κρατική χρηματοδότηση (απόκτηση γης, κατασκευή τεχνικών υποδομών και κτιρίων όπως το Lowry, κτλ).

2.2. Ιστορικό πλαίσιο εξέλιξης του επικέντρου

Το MediaCityUK είναι το πρώτο επίκεντρο με εξειδίκευση στα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας (MME) στη Μεγάλη Βρετανία.

Η ιδέα για τη δημιουργία του με τη σημερινή του μορφή γεννήθηκε τον Ιανουάριο του 2006 από την ιδιοκτήτρια εταιρεία της έκτασης, Peel Group³, εμπνεόμενη από επίκεντρα υψηλής στάθμης και MME (Media Cities) στο Ντουμπάι και το Κατάρ, στην ανάπτυξη των οποίων συμμετείχε η ίδια το προηγούμενο χρονικό διάστημα. Ως σκοπός του εγχειρήματος τέθηκε εξαρχής η δημιουργία μιας ψηφιακής, δημιουργικής πόλης με παγκόσμια ακτινοβολία και εμβέλεια.

Πρέπει να σημειωθεί πως αφορμή για τη σύλληψη της ιδέας αποτέλεσε η απόφαση του τηλεοπτικού δικτύου BBC (British Broadcasting Corporation) στα τέλη του 2004 να αναζητήσει χώρο για τη δημιουργία του νέου κέντρου του στα βόρεια της χώρας, όπου θα μεταφερόταν τμήμα των εγκαταστάσεών του από το Λονδίνο. Η περιοχή Salford Quays ήταν μία από τις υποψήφιες. Η τελική πρόταση, που τελικά επιλέχθηκε από το BBC το καλοκαίρι του 2005, ήταν αποτέλεσμα επεξεργασίας της εταιρείας

³ Είναι μία από τις μεγαλύτερες εταιρείες διαχείρισης και ανάπτυξης υποδομών, μεταφορών και real estate.

Peel Group με μια σειρά δημόσιους φορείς που ήδη εμπλέκονταν στον προγραμματισμό και σχεδιασμό της ευρύτερης περιοχής του ποταμού (Northwest Regional Development Agency, Central Salford Urban Regeneration Company, Salford City Council). [8]

Το MediaCityUK ξεκίνησε τη λειτουργία του στα τέλη του 2010 (εγκαινιάστηκε αυτή τη φορά από τη βασίλισσα Ελισάβετ).

Αναπτύσσεται σταδιακά σε συνολική έκταση 81 εκταρίων. Μέχρι σήμερα έχει ολοκληρωθεί η 1^η Φάση (2007-2010) σε έκταση εμβαδού 15 Ha περίπου. Πρόκειται για μια επένδυση άνω των 600 εκ. λιρών που περιλαμβάνει συνολική δομημένη επιφάνεια 160.000 τ.μ., εκ των οποίων 7.000 τ.μ. γραφεία, 25.000 τ.μ. στούντιο υψηλής τεχνολογίας και 6.000 τ.μ. χώροι για εμπόριο και αναψυχή. [9] Προγραμματίζεται περαιτέρω επέκταση εντός των ορίων της πρώτης φάσης και ήδη σχεδιάζεται ένα κτίριο με γραφεία για δημιουργικές επιχειρήσεις και ξενοδοχείο (αρχιτέκτονες Charman Taylor). [10]

Η 2η φάση του έργου [11] περιλαμβάνει την ανάπτυξη όμορης περιοχής στα ανατολικά εμβαδού 44 Ha περίπου και στην οποία θα κατασκευαστούν:

- 212.000 τ.μ. χώροι γραφείων,
- 95.000 τ.μ. κατοικίες (1.036 κατοικίες),
- 26.000 τ.μ. ξενοδοχεία,
- 8.000 τ.μ. εμπορικές δραστηριότητες,
- 2.500 τ.μ. χώροι αναψυχής,
- 115.000 τμ. χώροι στάθμευσης και
- ελεύθεροι χώροι πρασίνου με ολοκληρωμένη πεζοδιαδρομή κατά μήκος του καναλιού Dock 9.

Η ολοκλήρωση του πρότζεκτ προβλέπεται σε 20 χρόνια (2035). Εκτιμάται ότι θα δημιουργήσει 15.500 θέσεις εργασίας, 1.500 θέσεις για εκπαίδευση/πρακτική άσκηση και θα φιλοξενήσει 1.150 μικρές επιχειρήσεις, συμβάλλοντας στην τοπική οικονομία με 1,5 δισ. λίρες.

Σημειώνεται, ακόμη, πως ο Δήμος, αν και δε συμμετέχει στη διαχείριση και λειτουργία του επικέντρου, στηρίζει τη λειτουργία του μέσω (α) συμμετοχής σε μικτό εταιρικό σχήμα που δημιούργησε θερμοκοιτίδα επιχειρήσεων (Media Enterprise Centre), (β) συμβολής στον προγραμματισμό και σχεδιασμό του επικέντρου, (γ) συνεργασίας για τη διασπορά οφελών στην τοπική κοινωνία, (δ) κατασκευής υποδομών που βελτιώνουν την προσβασιμότητα και την ποιότητα του περιβάλλοντος και (ε) ανάληψης εμμέσως μέρους του κόστους (επιδότηση μετεγκατάστασης BBC). [12]

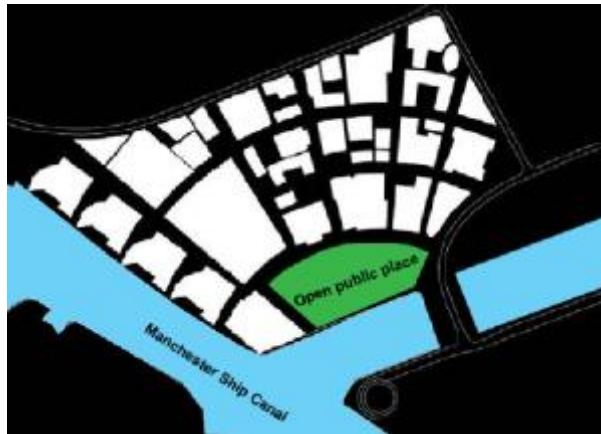
Εικόνα 1: Υπάρχουσα (αριστερά) και μελλοντική (δεξιά) ανάπτυξη του επικέντρου [13]

2.3. Βασικά στοιχεία ανάπτυξης του επικέντρου

2.3.1. Αστικός και αρχιτεκτονικός σχεδιασμός

Το masterplan του επικέντρου συνέταξε η εταιρεία Benoy architects. Την αρχιτεκτονική μελέτη των κτιρίων ανέλαβαν τα αρχιτεκτονικά γραφεία Wilkinson Eyre, Charman Taylor και Fairhursts, ενώ αρχιτέκτονας τοπίου ήταν το γραφείο Gillespies. Επιλέχθηκε περικεντρη οργάνωση με θεωρητικό κέντρο το Lowry arts centre. Τα κτίρια διατάσσονται γύρω τον ανοιχτό κοινόχρηστο χώρο (πλατεία και πάρκο) που χωροθετείται πάνω στο παράκτιο μέτωπο. Υπάρχει συνεκτικότητα και πυκνότητα στη δόμηση με ποικιλία μεγεθών οικοδομικών νησίδων και κτιρίων, πολυπλοκότητα στην ογκοπλασία αλλά και σαφήνεια στην κίνηση. Δημιουργείται ιστός παρόμοιος με εκείνον της πόλης.

Στο σχεδιασμό του δίνεται έμφαση στη βιοκλιματική προσέγγιση με παθητικά και ενεργητικά μέσα: π.χ. διατήρηση και εμπλουτισμός δέντρων και φύτευσης, παθητικός ηλιασμός και αερισμός κτιρίων, χαμηλής κατανάλωσης ενεργειακά συστήματα, αξιοποίηση νερού βροχής και εφαρμογή ενός καινοτόμου και αποδοτικού ενεργειακού συστήματος (Tri-Gen) για τη θέρμανση και ψύξη των κτιρίων που αξιοποιεί το νερό του καναλιού χωρίς να το επιβαρύνει. [14]

Εικόνα 2: Αστικός ιστός: κενά – πλήρη – κοινόχρηστος χώρος [15]

Εικόνα 3: Αρχές πολεοδομικής οργάνωσης [16]

2.3.2. Χρήσεις

Τα κτίρια που περιλαμβάνονται και οι χρήσεις που αυτά φιλοξενούν περιγράφονται συνοπτικά παρακάτω [17]:

- BBC North

Είναι ο μεγαλύτερος εργοδότης στο επίκεντρο (περίπου 3.500 εργαζόμενοι). Περιλαμβάνει τις νέες περιφερειακές εγκαταστάσεις, έδρα των σταθμών BBC Children's, Sport και Radio 5 Live, οι οποίες στεγάζονται σε 3 ξεχωριστά κτίρια (Bridge House, Dock House, Quay House).

Εικόνα 4: Το κτίριο Dock House του BBC [18]

Εικόνα 5: Το κτίριο Quay House του BBC [19]

- Πανεπιστήμιο του Salford (Salford University)

Περιλαμβάνει το τμήμα MME που δίνει έμφαση στις ψηφιακές εφαρμογές και με περίπου 700 άτομα προσωπικό και 1.500 φοιτητές. Παίζει κεντρικό ρόλο στο MediaCityUK. Ξεκίνησε τη λειτουργία του το 2011 και στεγάζεται στο κτίριο Orange Tower. Διαθέτει εγκαταστάσεις υψηλής στάθμης (στούντιο, ψηφιακά εργαστήρια, αίθουσες τηλεδιάσκεψης).

Εικόνα 6: Orange Tower [20]

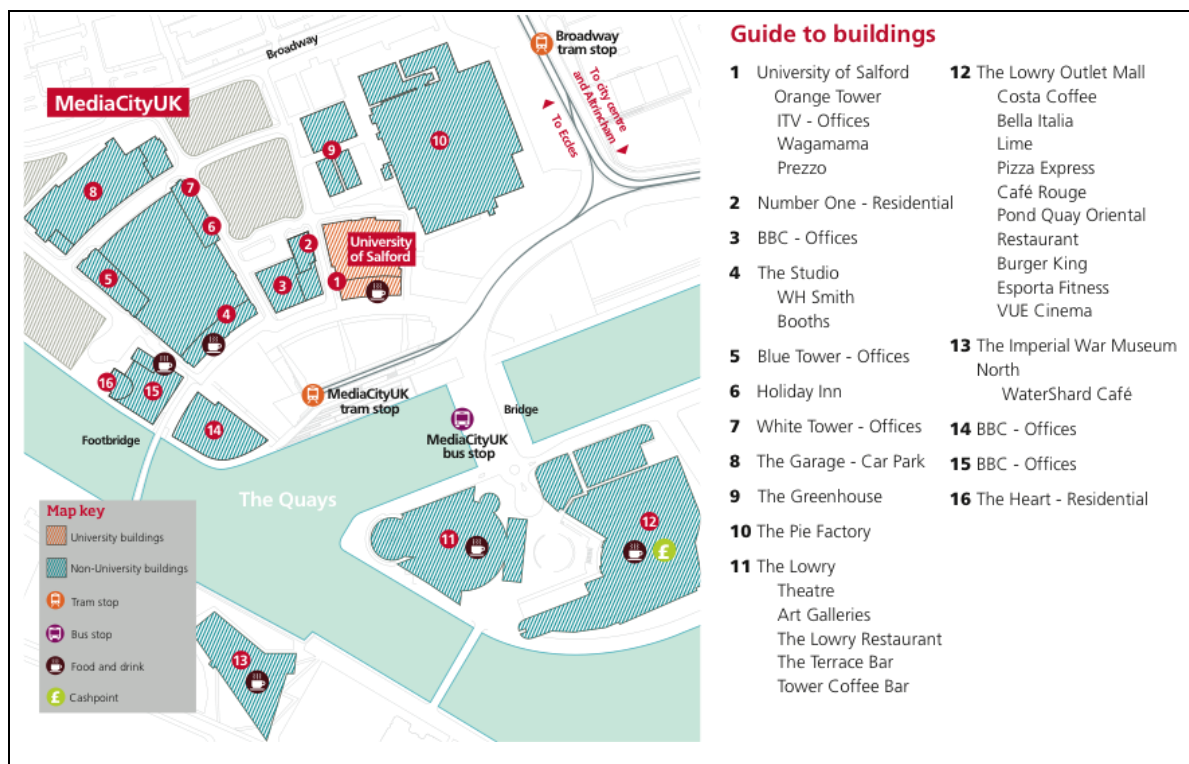
- ITV (ανεξάρτητος τηλεοπτικός σταθμός)

Μετεγκαταστάθηκε εδώ από το Μάντσεστερ το 2013. Απασχολεί πάνω από 500 εργαζόμενους. Στεγάζεται στο ίδιο κτίριο με το Πανεπιστήμιο.

- Ξενοδοχείο (218 κλινών) στο κτίριο White Tower.

- Δύο κτίρια κατοικιών (378 διαμερίσματα): Number One (κτίριο 22 ορόφων), The Heart (κτίριο 24 ορόφων).

- Τρία κτίρια γραφείων: The Greenhouse, The Pie Factory, Blue Tower. Το Pie Factory είναι παλιός βιομηχανικός χώρος που διατηρήθηκε και μετατράπηκε σε στούντιο.
- Το κτίριο στάθμευσης, 11 ορόφων και 2.200 θέσεων, ήταν ένα από τα πρώτα που ολοκληρώθηκαν στο MediaCityUK (Αύγουστος 2009). Είναι προκατασκευασμένο από οπλισμένο σκυρόδεμα και έχει επένδυση από πάνελ πλέγματος αλουμινίου και πλακίδια αλουμινίου. Στο ισόγειο υπάρχουν εμπορικές χρήσεις και οι κεντρικές ενεργειακές εγκαταστάσεις του συγκροτήματος.

Εικόνα 7: Τα κτίρια του επικέντρου: θέση και χρήση [21]

2.3.3. Οικονομικά στοιχεία

Μέχρι σήμερα (2015) έχουν εγκατασταθεί περίπου 200 επιχειρήσεις κι έχουν δημιουργηθεί 6.000 θέσεις εργασίας.

Σύμφωνα με έρευνα του 2013 [22], το ¼ των επιχειρήσεων ασχολείται με την παραγωγή τηλεοπτικών και κινηματογραφικών προϊόντων. Ακολουθούν η ανάπτυξη ψηφιακών εφαρμογών (12%), οι δραστηριότητες design (10%), η ανάπτυξη εφαρμογών διαδικτύου (9%), οι δημόσιες σχέσεις (8,5%), η παροχή συμβουλών (8%) και οι υπηρεσίες μάρκετινγκ (7%).

Επίσης, το 26% των επιχειρήσεων είναι νέες (λειτουργούν από 1-5 έτη), γεγονός που σημαίνει πως υπάρχει χώρος ανάπτυξης νέων και ευέλικτων δραστηριοτήτων σε ένα μέρος που κυριαρχείται από μεγάλες επιχειρήσεις, όπως το BBC και το ITV. Επίσης,

καταγράφηκε το μικρό μέγεθος των επιχειρήσεων (το 38% απασχολεί 1-10 υπαλλήλους).

Ως προς τη χωροθέτησή τους, το 45% των επιχειρήσεων στεγάζεται στο The Greenhouse, το 12% στο Pie Factory, 5% στο Orange Tower, 13% στο Blue Tower, 12% στο The Landing (τμήμα του Blue Tower) και 13% σε άλλα κτίρια.

2.4. Κριτική αποτίμηση

Λόγω του σύντομου χρονικού διαστήματος λειτουργίας του, δεν είναι εφικτή η πλήρης εξαγωγή συμπερασμάτων για τις επιδόσεις του τόσο ως αυτόνομος οργανισμός όσο και ως προς τα κοινωνικά οφέλη και την επίδραση στο τοπικό περιβάλλον. Ωστόσο, έχει ήδη γίνει εκτενής κριτική συζήτηση για επιμέρους ζητήματα.

Εκτιμάται ότι συνεισφέρει ήδη σημαντικά στην τοπική οικονομία με ποσό της τάξης των 200 εκ. λιρών. Επίσης, το επίκεντρο έχει διαπιστωθεί πως είναι ελκυστικό καθώς περίπου το 80% των διαθέσιμων επαγγελματικών χώρων έχει αξιοποιηθεί.⁴ Μένει να αποδειχτεί αν θα έχει διάρκεια.

Ιδιαίτερα θετικά κρίνεται η ενσωμάτωση της βιωσιμότητας στο σχεδιασμό, τόσο σε αστική όσο και κτιριακή κλίμακα, την κατασκευή και τον τρόπο λειτουργίας του επικέντρου. Συστατικά στοιχεία του υπήρξαν η διευκόλυνση της προσβασιμότητας κατά προτεραιότητα με εναλλακτικά μέσα, η εξοικονόμηση της ενέργειας, η εξασφάλιση ικανοποιητικής πυκνότητας, η μίξη των χρήσεων και η διασύνδεση με την όμορη περιοχή.

(α) Πρόκειται για πολυλειτουργικό επίκεντρο με μίξη χρήσεων καθώς οι επιχειρηματικές δραστηριότητες συμπληρώνονται και υποστηρίζονται με εκπαίδευση, κατοικία, εμπόριο, αναψυχή, τουρισμό, υγεία και επομένως εξασφαλίζεται ολόημερη και διαρκής επισκεψιμότητα κίνηση και ζωντάνια.

(β) Εξασφαλίστηκε η σύνδεση με Μέσα Μαζικής Μεταφοράς (MMM) σταθερής τροχιάς, και συγκεκριμένα τη γραμμή του τραμ (Metrolink), με την κατασκευή σταθμού εντός του χώρου, στοιχείο που ήταν προϋπόθεση για τη δημιουργία του επικέντρου. Χωροθετήθηκε στο κέντρο, δίπλα στην πλατεία. Επίσης, κατασκευάστηκε πεζογέφυρα (αρχιτέκτονες Gifford and Wilkinson Eyre, 2011) για τη σύνδεση με τη βόρεια όχθη (Imperial War Museum) και ένα δίκτυο πεζοδρόμων που διατρέχει όλη την έκταση. Ευνοείται η πρόσβαση με ποδήλατο, συνδέοντας το MediaCityUK με ειδικές διαδρομές, ενώ προγραμματίζεται για το καλοκαίρι του 2015 ποδηλατικός κόμβος (Cycle Hub) στο κέντρο του, ο οποίος θα περιλαμβάνει στάθμευση με ασφάλεια και εγκαταστάσεις εξυπηρέτησης (χώροι υγιεινής, ντουζ, αποδυτήρια). Τέλος, δημιουργήθηκε νέος οδικός άξονας (M62) για τη διευκόλυνση της σύνδεσης με το κύριο υπεραστικό δίκτυο και τη διασύνδεση με τους κυκλοφοριακούς κόμβους (π.χ. αεροδρόμιο).

⁴ <https://www.gov.uk/government/publications/regeneration-project-media-city-salford-gdv-1000m/regeneration-project-media-city-salford-gdv-1000m#detail>

(γ) Μέσα από τα παραπάνω αλληλοϋποστηριζόμενα συστήματα εξασφαλίζεται η γρήγορη και ευχάριστη διασύνδεση με τη γύρω περιοχή και τις κομβικές χρήσεις, πολλαπλασιάζοντας αμοιβαία τα οφέλη και εξασφαλίζοντας συνέχεια σε ένα ευρύτερο πολυτροπικό δίκτυο μετακίνησης.

(δ) Η υψηλή πυκνότητα (χρηστών και επισκεπτών) διευκολύνει και ενθαρρύνει τη χρήση καινοτόμων και εναλλακτικών ενεργειακών συστημάτων, τη βιωσιμότητα των MMM και την οικονομία σε πόρους (υποδομές, οικονομικούς, κτλ).

(ε) Προσοχή δόθηκε στον εμπλουτισμό της φύτευσης και στη βελτίωση της ποιότητας του νερού των καναλιών, που συμβάλουν σε μεγαλύτερη βιοποικιλότητα. Ενσωματώθηκαν πρωτοπóρες τεχνολογίες εξοικονόμησης ενέργειας, αξιοποιείται το νερό του καναλιού για τη θέρμανση και ψύξη των κτιρίων (Tri-Gensystem), το οποίο καθαρίζεται πριν επιστρέψει στο ποτάμι, χρησιμοποιήθηκε το κανάλι κατά τη διάρκεια της κατασκευής, κάνοντας αναφορά στην παλιά του λειτουργία.

Το MediaCityUK έχει λάβει το πρώτο παγκοσμίως βραβείο βιώσιμης κοινότητας το 2011 (BREEAM's Sustainable Community award). [23]⁵

Σύμφωνα με το περιοδικό The Times, το MediaCityUK είναι ένα μία από τις καλύτερες πόλεις στη Μ. Βρετανία για να ζει ένα νέο στέλεχος χωρίς οικογένεια.

Μέσω ενός προγράμματος (MediaCityUK Public Sectors Partners Program -PSP) με κύριο εταίρο το Δήμο του Salford, επιχειρείται η διάχυση των ωφελειών στην τοπική κοινωνία, η οποία εξακολουθεί να υποφέρει από ανεργία και χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο. Το PSP στοχεύει, μεταξύ άλλων, στην ανάπτυξη των ικανοτήτων του τοπικού πληθυσμού μέσω των ευκαιριών που προσφέρει το MediaCityUK: προσφορά εκπαιδευτικών προγραμμάτων και θέσεων πρακτικής εξάσκησης, εύρεση εργασίας σε χαμηλότερης στάθμης θέσεις (π.χ. εστιατόρια, ξενοδοχείο, εμπορικά καταστήματα), υποχρέωση εμπλοκής τοπικού δυναμικού κατά την κατασκευή, κτλ.

Στον αντίποδα, έχει ασκηθεί έντονη αρνητική κριτική για την αδιάφορη αρχιτεκτονική μορφολογία: απουσία ταυτότητας που προσπαθεί να κρυφτεί πίσω από υψηλή κατασκευαστική και τεχνολογική ποιότητα και απουσία κόνσεπτ και έλλειψη πειραματισμού σχηματίζουν μια εικόνα που δε συνάδει με μια δημιουργική γειτονιά. Έλαβε το Carbuncle Cup για το 2011 (αρχιτεκτονικό βραβείο για το πιο άσχημο κτίριο στη Μ. Βρετανία, το οποίο απονέμει το περιοδικό Building Design).

Το κόστος θεωρείται πολύ υψηλό για την εγκατάσταση νέων μικρών καινοτόμων επιχειρήσεων (start-ups) παρά τη δημιουργία υποδομών για αυτό ειδικά το σκοπό (Media Enterprise Centre).

Παρά τη σύνδεση με το κέντρο του Μάντσεστερ, το οποίο συνεχίζει να είναι ο πιο ζωντανός τόπος, η απόσταση από αυτό λειτουργεί αρνητικά και αποτρεπτικά για την προσέλκυση γραφείων και επισκεπτών.

Το πρότζεκτ αντιμετωπίζεται με οικονομικά κριτήρια, ως μια καθαρή επένδυση ανεξάρτητα από τον εξειδικευμένο χαρακτήρα και επομένως δε συμμετέχουν στη

⁵ BREEAM (Building Research Establishment Environmental Assessment Methodology): Μέθοδος περιβαλλοντικής αξιολόγησης και σύστημα κατάταξης

διαχείρισή του άνθρωποι εξειδικευμένοι στα ΜΜΕ και τις νέες τεχνολογίες. Έτσι, δεν μπορεί να δημιουργήσει μια σαφή ταυτότητα και να προσελκύσει εταιρείες αυτού του χώρου που θα προσφέρουν εναλλακτικότητα και ποικιλομορφία.

Επίσης, προβάλλεται μια εικόνα του ως χώρος νέων στελεχών (yuppies), η οποία είναι απωθητική για μικρά, εναλλακτικά γραφεία. Παράλληλα, υπάρχει έλλειψη ζωντανίας και δραστηριότητας καθ' όλη τη διάρκεια της ημέρας και του χρόνου σε αντίθεση με το κέντρο της πόλης.

Ιδιαίτερη κριτική έχει ασκηθεί στο BBC που αποτελεί το μεγαλύτερο εργοδότη και ήταν η αφορμή ίδρυσης του επικέντρου: Είχαν υποσχεθεί 15.000 θέσεις εργασίας αλλά μόνο ελάχιστες έχουν δημιουργηθεί / πολύ υψηλό κόστος μετακίνησης και εγκατάστασης, το οποίο επιδοτήθηκε από τις τοπικές αρχές.

Τέλος, παρά τις διακηρυγμένες προσπάθειες, η διασύνδεση με τον τοπικό πληθυσμό παραμένει ακόμη μικρή.

3. Creative Clyde

3.1. Η ευρύτερη περιοχή ένταξης του επικέντρου

«Ως μια πόλη σε κατάρρευση» αναφερόταν στο τύπο της εποχής η Γλασκόβη το 1972. [23] Πρόκειται για «σκοτεινά» χρόνια με υψηλή ανεργία και έντονη κοινωνική βία. Στα τέλη του 1980, όμως, η κατάσταση ήταν τελείως διαφορετική. Συνειδητοποιώντας τη σημασία της εικόνας και τα οφέλη από την αλλαγή και τη βελτίωσή της, η πόλη άρχισε να ανακάμπτει. Κάτι τέτοιο συνέβη για πρώτη φορά και σε τέτοιο βαθμό στη Μεγάλη Βρετανία. Στη θέση της βαριάς βιομηχανίας αναπτύχθηκαν οι υπηρεσίες και δημιουργήθηκε ένα αστικό περιβάλλον ελκυστικό τόσο για το διεθνές κεφάλαιο όσο και για τους τουρίστες.

Η βιομηχανική ιστορία και κληρονομιά της πόλης είναι πλούσια.

Η οικονομία το 19^ο αιώνα βασιζόταν αρχικά στην εμπορία καπνού, ζάχαρης και άλλων προϊόντων κυρίως με τη Β. Αμερική, ενώ στη συνέχεια στράφηκε στην κατεργασία υφασμάτων (κυρίως βαμβακιού). Η ποιότητα (για την κατεργασία των υλών) και ποσότητα νερού (για την παραγωγή υδραυλικής ενέργειας) του ποταμού Clyde αποτελούσε σημαντικό πλεονέκτημα. Όμως, σταδιακά, λόγω του Αμερικάνικου Εμφυλίου που χτύπησε το εμπόριο καπνού και του σκληρού ανταγωνισμού με το Μάντσεστερ, η πόλη στράφηκε στη βαριά βιομηχανία σιδήρου: ναυπήγηση πλοίων και κατασκευή μηχανών. Όλες οι βιομηχανικές μονάδες αναπτύχθηκαν κατά μήκος του ποταμού Clyde. Από το 1870 μέχρι την έναρξη του Α' Παγκόσμιου Πολέμου (1914), κατασκεύαζε σχεδόν το 1/5 του παγκόσμιας παραγωγής πλοίων και το 1/3 των νέων βρετανικών πλοίων. Η άνοδος της πόλης και η ευμάρειά της ήταν εντυπωσιακές. Στις αρχές του 20ου αι. η Γλασκόβη χαρακτηριζόταν ως η δεύτερη πόλη της Αυτοκρατορίας (μετά το Λονδίνο). [24]

Παρόλο που ήταν η πόλη με τα περισσότερα πάρκα και ελεύθερους χώρους στην Ευρώπη και διέθετε δίκτυο ύδρευσης, αερίου και τηλεφώνου, η απότομη αυτή μεγέθυνση επέφερε πολύ υψηλές οικιστικές πυκνότητες και πολύ άσχημες συνθήκες κατοίκησης στις περισσότερες γειτονιές.

Μετά τη δεκαετία του 1930 ξεκίνησε η πτώση της βιομηχανίας ναυπήγησης και μετάλλου. Κύριες αιτίες ήταν η οικονομική κρίση και η αδυναμία ενσωμάτωσης νέων πρακτικών και τεχνικών. Μέχρι τα τέλη του 1970 επήλθε σχεδόν πλήρης αποβιομηχάνιση. Είναι χαρακτηριστική η μείωση κατά 45% των θέσεων εργασίας στη βιομηχανία/ μεταποίηση την περίοδο 1971-1983. [25]

Η κρίση, λοιπόν, των δεκαετιών '70 και '80 και οι αλλαγές στους τρόπους παραγωγής και στην παγκόσμια οικονομία προκάλεσαν το μαρasmus της πόλης και της ευρύτερης περιοχής. Την ίδια περίοδο άρχισε να παρατηρείται το φαινόμενο *hollowing out ή doughnut effect*, με ερήμωση του κέντρου και ανάπτυξη προαστίων και περιφερειακών πόλεων. [26]

Η πληθυσμιακή εξέλιξη απεικονίζει με εύγλωττο τρόπο την ένταση των μεταβολών που συνέβησαν. Μέσα σε 110 χρόνια (1801-1911) ο πληθυσμός δεκαπλασιάστηκε περίπου και έφτασε στο μεγαλύτερο μέγεθος στη δεκαετία του 1930. Έμεινε σχεδόν σταθερός μέχρι τη δεκαετία του 1950. Στη συνέχεια άρχισε η μείωση (περίπου 1% κάθε χρόνο) που κορυφώθηκε τη δεκαετία του 1980. Από το 2007 σημειώνονται μικρές αυξήσεις που έχουν σταθεροποιηθεί πλέον και η εκτίμηση για το έτος 2037 είναι 684.744 κάτοικοι (αύξηση 15%).

έτος	πληθυσμός	μεταβολή
1801	77.000	
1851	300.000	290%
1891	658.073	119%
1911	785.000	19%
1939	1.128.473	44%
1961	1.065.017	-6%
1981	774.086	-27%
1990	694.817	-10%
2013	596.550	-14%

Πίνακας 2: Πληθυσμιακή εξέλιξη Γλασκόβης (1801-2013) [27]

Η μετάβαση της παραγωγικής βάσης από το δευτερογενή στον τριτογενή τομέα και η αντιστροφή της εικόνας της πόλης είναι ένας συνδυασμός πραγμάτων: κοινωνικού, οικονομικού και πολιτικού περιβάλλοντος, ιστορικών συγκυριών, εθνικών πολιτικών, τοπικών πρωτοβουλιών. Στη μακριά αυτή πορεία διακρίνονται 4 περίοδοι. [28]

- Ανανέωση (Renewal), 1955-1970:

Κύρια χαρακτηριστικά:

(α) Πρωτοβουλία επεμβάσεων από την κεντρική κυβέρνηση.

(β) Έμφαση σε κατασκευή δρόμων και τεχνικών δικτύων αλλά και κοινωνικών κατοικιών στην περιφέρεια της πόλης,

(γ) Ανανέωση κτιριακού αποθέματος στο κέντρο με ιδιωτική πρωτοβουλία και μέσω μείωσης τιμών και βελτίωσης αστικού περιβάλλοντος.

- Αποκατάσταση (Rehabilitation), 1968-1980:

Κύρια χαρακτηριστικά:

(α) Επένδυση κράτους στην αποκατάσταση (μετά από μια ισχυρή φυσική καταστροφή στις αρχές του 1968) και αναβάθμιση ιδιωτικών παλιών κτιρίων (χωρίς έντονα φαινόμενα εξευγενισμού).

(β) Συγκρότηση νέων σχημάτων συνεργασίας και διακυβέρνησης με τη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα (π.χ. ενώσεων ιδιοκτητών και τοπικής κυβέρνησης).

▪ Αναγέννηση (Regeneration), 1975-1985:

Κύρια χαρακτηριστικά:

(α) Ίδρυση νέου κρατικού οργανισμού (Scottish Development Agency –SDA-, 1975), με σκοπό την αναγέννηση της οικονομίας. Είχε ισχυρούς πόρους και κατάλληλα μέσα για επεμβάσεις σε όλες τις πόλεις και σε μια σειρά διαφορετικούς τομείς, ρίχνοντας βάρος κυρίως στην υλοποίηση υπαρχόντων σχεδίων και πρωτοβουλιών παρά στο στρατηγικό προγραμματισμό και σχεδιασμό.

(β) Νέες οικιστικές πολιτικές που ενθαρρύνουν την ιδιωτική συμμετοχή.

(γ) Έμφαση στην αναβάθμιση του κέντρου.

(δ) Αλλαγή στην εικόνα της πόλης (διαδικασίες αστικού μάρκετινγκ). Η καμπάνια “Glasgow’s Miles Better” (1983), οργανωμένη από τη δημοτική αρχή (Glasgow District Council) και υποστηριζόμενη από θεσμούς, οργανισμούς και επιχειρήσεις της πόλης, σηματοδότησε και ενίσχυσε την αλλαγή προς μια μεταβιομηχανική πόλη για τουρισμό, πολιτισμό, επενδύσεις και επιχειρηματικές δραστηριότητες. Εμπνευσμένη από την καμπάνια της Νέας Υόρκης (I Love NY), βασίστηκε στην ιδέα της Πόλης Πολιτισμού, η οποία προέκυψε μέσα από μια έντονη πολιτιστική δραστηριότητα που ήταν ήδη διάχυτη και άρχιζε να ωριμάζει (π.χ. γκαλερί, μουσική, θέατρο, κινηματογράφος και οπτικές τέχνες). Έτσι, εντέλει δημιουργήθηκε το νέο στυλ της Γλασκόβης. Η προσπάθεια επιβραβεύτηκε με το χαρακτηρισμό «Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης» το 1990.

▪ Επανεπένδυση (Reinvestment), μετά το 1985:

Κύρια χαρακτηριστικά:

(α) Μεταστροφή της τοπικής οικονομίας στην τριτογενεοποίηση. Από το 1990 αναπτύχθηκε μια στρατηγική για τη δημιουργία “Creative Industry” στη Γλασκώβη σε συνδυασμό με πολιτικές για τη βιώσιμη ανάπτυξη. Ένας μεγάλος αριθμός ανθρώπων απασχολούνταν στον τομέα του κινηματογράφου, της τηλεόρασης, των εκδόσεων, σε μουσεία, γκαλερί, κ.α.

(β) Αλλαγή στρατηγικής. Η υλοποίηση του οράματος πρέπει να είναι αντικείμενο οργανισμού ιδιωτικού που λειτουργεί με ιδιωτικο-οικονομικά κριτήρια κάτω από κρατικό έλεγχο. Έτσι, ενθαρρύνθηκε η ιδιωτική επιχειρηματικότητα και προέκυψε η μετεξέλιξη του SDA με αποστολή τη συγκρότηση ενός ξεκάθਾਰου οράματος, τη στόχευση στο σχεδιασμό και τη διευκόλυνση επιχειρηματικών δραστηριοτήτων και την παροχή εκπαίδευσης και περιβαλλοντικών σχεδίων στη Σκωτία.

(γ) Μεγάλες επενδύσεις για την αξιοποίηση γης και μεγάλων ανενεργών τμημάτων της πόλης και για την προσέλκυση αφενός συνεδριακού και άλλου είδους τουρισμού αφετέρου φεστιβάλ και άλλων πολιτιστικών εκδηλώσεων (π.χ. The Glasgow Comedy Festival, Glasgow Film Festival, Glasgow, World Pipe Band Championships).

(δ) Συμμετοχή, μέσω μεγαλύτερων εταιρικών σχημάτων, ξένων και διεθνούς εμβέλειας επιχειρήσεων.

Σημαντική για την αλλαγή στρατηγικών επιλογών ήταν η συμβολή του Cordon Cullen (άγγλος αρχιτέκτονας και πολεοδόμος, συγγραφέας του δημοφιλούς βιβλίου αστικού σχεδιασμού *The Concise Townscape*, 1914-1994) όχι γιατί υλοποιήθηκε το όραμά του για την πόλη, αλλά γιατί επηρέασε την επόμενη γενιά αρχιτεκτόνων και

πολεοδόμων προσανατολίζοντάς τους σε αλλαγές με βάση τις αρχές του. Στο κείμενο του *The Potential of Glasgow City Centre* (1985) περιέγραφε τις πολιτικές που έπρεπε να ακολουθήσει η πόλη για να ανατρέψει τη μεταβιομηχανική παρακμή: • συνεργασία εταιριών και κράτους • αναβάθμιση δημόσιου αστικού περιβάλλοντος στο κέντρο • δημιουργία ευνοϊκού επιχειρηματικού περιβάλλοντος • προώθηση των προσπάθειών και της νέας εικόνας σε εθνικό και διεθνές επίπεδο. [29]

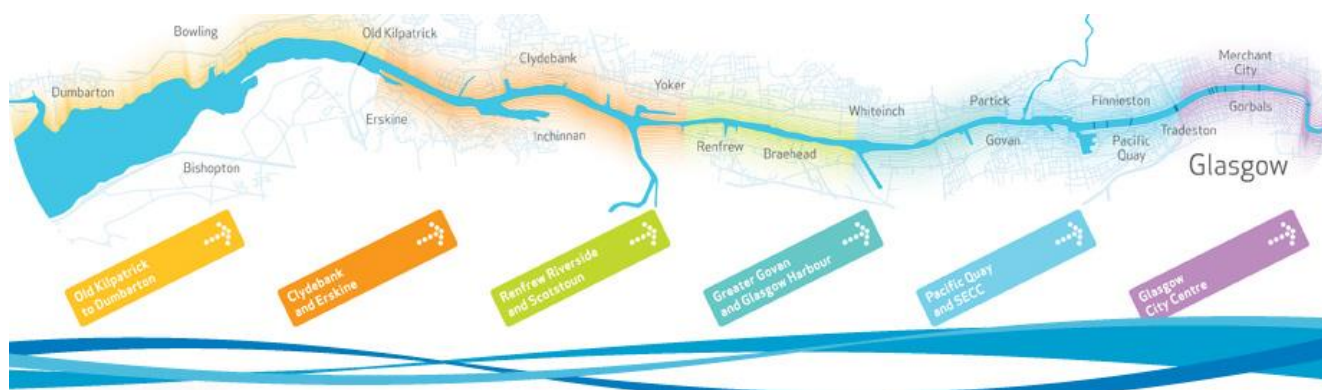
Χωρίς μεγάλη εξωτερική επίδραση και χωρίς κάποιο καταλυτικό γεγονός ή εμπνευσμένο πρόσωπο η ανάκαμψη και αναγέννηση της Γλασκόβης είναι μια μακριά, δυναμική διαδικασία επανάκτησης της αυτοπεποίθησης και απόκτησης εμπιστοσύνης για την πόλη μέσα από τον προγραμματισμό και το σχεδιασμό και συνεχείς δοκιμές, κυρίως από την πλευρά του κράτους.

Παρά το σχεδιασμό, την ανάδραση προς αυτόν βάσει των προηγούμενων εμπειριών και τον κρατικό έλεγχο, διαφάνηκαν σταδιακά οι αδυναμίες: μικρή διάχυση οφελών, περιορισμός κύριου όγκου επενδύσεων στην κεντρική εμπορική περιοχή, αποσπασματικές και ασθενείς επεμβάσεις στην περιφέρεια, πλειοψηφία οικονομικής συμμετοχής στο κράτος.

3.2. Ιστορικό πλαίσιο εξέλιξης του επικέντρου

Το Creative Clyde αναπτύσσεται στην αποβάθρα Prince's Dock του ποταμού Clyde, άλλοτε χώρο ναυπηγείων, και πολύ κοντά στο ιστορικό κέντρο της Γλασκόβης.

Η δημιουργία του είναι τμήμα ενός ευρύτερου προγράμματος ανάπτυξης και επαναχρησιμοποίησης των εγκαταλειμμένων και κενών εκτάσεων της παρόχθιας ζώνης του ποταμού, μήκους περίπου 20 χλμ. Πρόκειται για το μεγαλύτερο ανάλογο πρόγραμμα στη Σκοτία, προϋπολογισμού 6 δις. λιρών περίπου και χρονικό ορίζοντα 25ετίας. Η δημόσια συνεισφορά περιλάμβανε 1δισ. λίρες από την Κυβέρνηση της Σκοτίας, 200 εκ. λίρες από το Δ.Σ. και 80 εκ. λίρες από τη Scottish Enterprise. Μέχρι σήμερα έχουν εκπονηθεί γύρω στα 250 πρότζεκτ (1/3 έχει υλοποιηθεί, 1/3 σε φάση εκπόνησης και 1/3 προγραμματίζεται).

Εικόνα 8: Το πρόγραμμα ανάπτυξης της παραποτάμιας ζώνης του Clyde και οι επιμέρους περιοχές [30]

Σταθερός στόχος του Creative Clyde είναι να δημιουργήσει το ιδανικό περιβάλλον για να αναπτυχθεί η «δημιουργική βιομηχανία», αξιοποιώντας το τοπικό δυναμικό και προσελκύοντας επενδύσεις και επιχειρήσεις αυτού του τομέα, ώστε να αναδείξει τη Γλασκόβη και γενικότερα τη Σκοτία σε ένα παγκόσμιας εμβέλειας τόπο υποδοχής «δημιουργικών» επιχειρηματικών δραστηριοτήτων. Χαρακτηρίστηκε από τους δημιουργούς του επικέντρου ως «μια ζωντανή και δυναμική παραποτάμια κοινότητα, όπου οι μεγάλες ιδέες και η δημιουργική ενέργεια ρέουν». [31] Επιλέχθηκε, αρχικά, η εξειδίκευση σε Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας (τηλεόραση και κινηματογράφος), με έμφαση σε ψηφιακές τεχνολογίες (κατ' αντιστοιχία του Σόχο στο Λονδίνο). Ιδιαίτερη σημασία αποδόθηκε στο ρόλο του ως εικονικός κόμβος σύζευξης ψηφιακών αγορών και λοιπών δημιουργικών επιχειρήσεων και επικέντρων σε ολόκληρη τη Σκοτία. Στη συνέχεια εμπλουτίστηκε και με άλλες «δημιουργικές» δραστηριότητες (γραφικές τέχνες, μηχανική).

Το επίκεντρο λειτουργεί από μια σύμπραξη δημόσιων, δημοτικών και ιδιωτικών φορέων: Scottish Enterprise, Glasgow City Council, Glasgow Chamber of Commerce, Creative Scotland, BBC Scotland, University of Glasgow, Scottish Exhibition and Conference Centre, STV, Raise the Roof Productions, Glasgow Science Centre, Film City Glasgow και Glasgow School of Art.

Η πρωτοβουλία ξεκίνησε το 2003 μετά από μια έκθεση του Οργανισμού για την Οικονομική Συνεργασία και Ανάπτυξη (ΟΟΣΑ), όπου αναγνωριζόταν ότι η παραποτάμια ζώνη του Clyde, ελάχιστα ως τότε χρησιμοποιούμενη περιοχή, είναι εθνικής σημασίας και στοιχείο – κλειδί για την αναγέννηση της Γλασκόβης.[32]

Το αρχικό σχέδιο (2006) του Scottish Enterprise (SE, διάδοχο σχήμα του SDA, ο κρατικός οργανισμός ανάπτυξης) ήταν πιο φιλόδοξο (Digital Media Quarter) και περιλάμβανε μεγαλύτερη, πυκνότερη ανάπτυξη στην ίδια περιοχή και με την ίδια λογική. Υλοποιήθηκαν, ωστόσο, μόνο δύο κτίρια (Medius, 2008 και The Hub, 2009) εξαιτίας της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης και της πτώσης του ενδιαφέροντος για ιδιωτικές επενδύσεις. Το πλαίσιο δημιουργίας του Creative Clyde αναδιατυπώθηκε το 2010 περισσότερο προσαρμοσμένο στις τρέχουσες συνθήκες της αγοράς. Μετά από διάφορες αναθεωρήσεις, ιδρύθηκε, τελικά, το 2011 ως αποτέλεσμα της συνεργασίας του SE με άλλους κρατικούς φορείς (Scottish Development International, Creative Scotland, Clyde Waterfront), δημοτικούς φορείς (Δημοτικό Συμβούλιο Γλασκόβης - Glasgow City Council), εκπαιδευτικούς οργανισμούς (Πανεπιστήμιο της Γλασκόβης - University of Glasgow) και ιδιωτικές επιχειρήσεις και οργανισμούς (π.χ. BBC Scotland, συνεδριακό και πολιτιστικό κέντρο SECC).

Το 2012 χαρακτηρίστηκε ως χώρος υποδοχής επιχειρήσεων (Enterprise Area), μία από τις 15 σε όλη τη Σκοτία, προκειμένου να ενθαρρυνθούν οι ιδιωτικές επενδύσεις μέσα από μια σειρά κίνητρα [33]:

- Συμμετοχή σε διεθνείς διαφημιστικές, / προωθητικές καμπάνιες.
- Παροχή εξειδικευμένων συμβουλών και εκπαίδευσης.
- Εξασφάλιση υψηλής τεχνολογίας τηλεπικοινωνιακών υποδομών.

- Έκπτωση στο κόστος εγκατάστασης και λειτουργίας, ύψους μέχρι 275.000 λίρες.

Οι επιδοτούμενες δραστηριότητες περιλαμβάνουν την παραγωγή, διανομή και μετάδοση προϊόντων κινηματογράφου, τηλεόρασης, βίντεο, ραδιοφώνου, παιχνιδιών ηλεκτρονικών υπολογιστών και διαδικτύου, τον αρχιτεκτονικό σχεδιασμό, την ανάπτυξη λογισμικού, τις ηχογραφήσεις ή την αναπαραγωγή τους και τη δημιουργία μιας σειράς ψηφιακών προϊόντων: κινούμενα σχέδια, βιβλία, περιοδικά, διαφημίσεις, κτλ.

Σήμερα, το πρότζεκτ, εκτός των προϋπαρχόντων κτιρίων, παραμένει στα χαρτιά. Στην περιοχή έχουν κατασκευαστεί μόνο το Hub, το Medius, το κτίριο του BBC Scotland και ένα ξενοδοχείο. Η ανάπτυξη της κατοικίας και των νέων επιχειρηματικών χώρων ανήκει στη δεύτερη φάση, χωρίς όμως συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα. Βρίσκεται σε μια διαρκή διαδικασία βελτίωσης. Κύρια πεδία επέμβασης αποτελούν αφενός η μείωση των ανοιχτών χώρων στάθμευσης που καταλαμβάνουν πολύ μεγάλη επιφάνεια και η δημιουργία ενός πολυόροφου κτιρίου στάθμευσης που θα απελευθερώσει πολύτιμο κοινόχρηστο χώρο, αφετέρου η ενίσχυση των πράσινων συνδέσεων και διαδρομών που θα ενθαρρύνουν την προσβασιμότητα και τη χρήση του Festival Park. Επίσης, εξετάζεται η πρόταση για δημιουργία καταφυγίου σκαφών αναψυχής.

Η περιοχή συνδέεται με το κέντρο της πόλης μέσω μια γρήγορης γραμμής λεωφορείων (τραμ σε ρόδες) που κινείται σε ξεχωριστή λωρίδα (FastLink). Επίσης, υπάρχουν 2 πεζογέφυρες για τη σύνδεση των δύο όχθων (Millenium Bridge, 2002 και Bell's Bridge, 1988).

Αρχικά, το επίκεντρο καταλάμβανε το νότιο τμήμα του Pacific Quay (Prince's Dock). Τα όριά του περιλαμβάνουν πλέον μια ευρύτερη περιοχή, εκατέρωθεν του ποταμού. Σε αυτή βρίσκονται τα σημαντικότερα και πιο εμβληματικά κτίρια του γενικότερου προγράμματος ανάπτυξης: το Glasgow Science Centre (Building Design Partnership, 2001) μαζί με την αίθουσα IMAX και τον Πύργο της Γλασκόβης (Glasgow Tower, 2001, Richard Hordern), το Εκθεσιακό και Συνεδριακό Κέντρο της Σκωτίας (SECC) μαζί με τις αίθουσες εκδηλώσεων SSE Hydro (Foster & Partners, 2013) και Clyde Auditorium (Foster & Partners, 1997 -γνωστό ως Armadillo).

3.3. Βασικά στοιχεία ανάπτυξης του επικέντρου

3.3.1. Αστικός και αρχιτεκτονικός σχεδιασμός

Το masterplan συντάχθηκε το 2011 από τους 7N Architects, Arup Scotland και Turner & Townsend. Προβλέπεται ένας πυρήνας με νέους χώρους γραφείων και με τα προϋπάρχοντα κτίρια κατά μήκος της παρόχθιας ζώνης και περιμετρικά, στο εσωτερικό, μια ζώνη με χρήσεις αναψυχής, πολιτισμού, εμπορίου, τουρισμού και κατοικίας. Οι κοινόχρηστοι χώροι πρασίνου, με κορμό το υφιστάμενο Festival Park, βρίσκονται στο όριο του επικέντρου. Συμπληρωματικές εξυπηρετήσεις αναψυχής

προβλέπονται και εντός των κτιρίων γραφείων. Η συνολική δομήσιμη επιφάνεια ανέρχεται σε περίπου 67.600 τ.μ. [34]

Η ανάπτυξη του επικέντρου χαρακτηρίζεται από μερική ζωνοποίηση των χρήσεων, όπως περιγράφηκαν προηγουμένως: στον πυρήνα και σε επαφή με το ποτάμι χωροθετούνται οι επαγγελματικές χρήσεις, περιμετρικά οι κατοικίες, στην άκρη και απομονωμένοι οι κοινόχρηστοι χώροι πρασίνου. Η δόμηση είναι αραιή και χαμηλή και συγκεντρώνεται σε μεγάλες οικοδομικές νησίδες. Απουσιάζουν τα συνεχή μέτωπα κτιρίων στον πυρήνα με τις επαγγελματικές χρήσεις. Υπάρχουν εκτεταμένοι υπαίθριοι χώροι στάθμευσης στο κέντρο της περιοχής που διασπούν τον ιστό και δυσκολεύουν την πεζή κίνηση. Η συνεκτικότητα διασπάται και από μεγάλους οδικούς άξονες που τη διασχίζουν, δυσχεραίνοντας περαιτέρω την κίνηση των πεζών.

Η αρχιτεκτονική μορφολογία είναι κοινή και χωρίς αναφορές στη συγκεκριμένη περιοχή.

Εικόνα 9: Το νέο masterplan [35]

3.3.2. Χρήσεις

Τα κτίρια που σήμερα υπάρχουν και οι χρήσεις που αυτά φιλοξενούν περιγράφονται συνοπτικά παρακάτω [36]:

1. BBC Scotland

Είναι σχεδιασμένο από τους David Chipperfield Architects. Το κτίριο, εμβαδού 34.000 τ.μ., ολοκληρώθηκε το 2008 και χρησιμοποιείται από την ίδια χρονιά. Περιλαμβάνει τα πιο σύγχρονα και μεγάλα τηλεοπτικά στούντιο της Μ. Βρετανίας. [37]

Εικόνα 10: Το κτίριο του BBC Scotland [38]

2. The Hub

Το Hub είναι ένα νέο κέντρο για επιχειρήσεις στον τομέα των δημιουργικών δραστηριοτήτων. Σχεδιασμένο για τις ανάγκες των συγκεκριμένων επιχειρήσεων, προωθεί τη συνεργασία και την ανάπτυξη των επιχειρήσεων στον τομέα των ΜΜΕ.

Προσφέρονται ευέλικτοι εργασιακοί χώροι, εμβαδού από 11 έως 400 τ.μ. και σύγχρονες υποδομές πληροφορικής και τηλεπικοινωνιών

Η σχολή Glasgow School of Art's Digital Design Studio ήταν η πρώτη που εγκαταστάθηκε στο κτίριο.

Εικόνα 11: Το κτίριο The Hub [39]

3. Medius

Είναι ένα νέο τριώροφο κτίριο, με κύρια χρήση τα υψηλής ποιότητας γραφεία και εγκαταστάσεις αναψυχής. Αποτελείται από δύο ορόφους με γραφεία, συνολικού εμβαδού περίπου 20.000 τ.μ., ενώ ο ισόγειος όροφος φιλοξενεί χρήσιμες εμπορικές και αναψυχής. Προσφέρει υψηλού επιπέδου συνδέσεις με οπτικές ίνες.

Εικόνα 12: Το κτίριο Medius [40]

3.3.3. Οικονομικά στοιχεία

Δεν εντοπίστηκαν σαφή στοιχεία που να περιγράφουν την τρέχουσα οικονομική κατάσταση στο εν λόγω επίκεντρο. Σύμφωνα με έρευνα του 2012 [41] που δεν είναι πλήρης⁶ και η οποία ναι μεν αναφέρεται στο ευρύτερο Creative Clyde αλλά δίνει δε μια γενική εικόνα για την ταυτότητα του επικέντρου, καταγράφηκαν γύρω στις 2.300 θέσεις εργασίες στη δημιουργική βιομηχανία εντός του διευρυμένου ορίου, κατανεμημένες σε 40 επιχειρήσεις εντός του. Οι θέσεις τριπλασιάστηκαν από το 2006 μέχρι το 2012. Ωστόσο, πρόκειται για το 20% των συνολικών θέσεων εργασίας της περιοχής αυτής⁷ (10.900 θέσεις σε 390 επιχειρήσεις) και μόλις το 15% των θέσεων εργασίας στον τομέα αυτό συνολικά στη Γλασκόβη (16.000 θέσεις σε 870 επιχειρήσεις).

3.4. Κριτική αποτίμηση

Η κριτική που ασκείται αφορά καταρχήν την επίδοση του επικέντρου στην προσέλκυση επιχειρήσεων. Μεγάλο τμήμα του παραμένει αναξιοποίητο. Στο κτίριο The Hub, όπου έχει ιδρυθεί θερμοκοιτίδα επιχειρήσεων (Business Incubation Centre), μεγάλο τμήμα των γραφείων παραμένει αδιάθετο. Ως βασική αιτία αναγνωρίζεται η συνεχιζόμενη οικονομική κρίση και η δυσκολία στην εξασφάλιση

⁶ Εξαιτίας της ασάφειας στον ορισμό της «δημιουργικής επιχείρησης» και της δυσκολίας διάκρισης της δημιουργικότητας των επιχειρήσεων στον ίδιο τομέα.

⁷ Οι υπόλοιπες επιχειρήσεις προσφέρουν κυρίως υπηρεσίες χρηματοπιστωτικές, διαμονής, εστίασης, αναψυχής, υγείας, ταξιδιών και κοινωνικές υπηρεσίες.

κονδυλίων. Επίσης, δεν υπάρχει στην ευρύτερη περιοχή (Govan) αστική κουλτούρα και αίγλη, αλλά αντίθετα επιβιώνει ακόμη η φήμη μιας περιοχής υποβαθμισμένης με φαινόμενα βίας.

Επίσης, διαπιστώνονται τάσεις εξευγενισμού της όμορης περιοχής: μεγάλα γραφεία, παγκόσμιες επιχειρήσεις και δραστηριότητες τουρισμού και ελεύθερου χρόνου αντί για βιοτεχνία και κατοικία. Υπάρχει αδυναμία ενσωμάτωσης του τοπικού «δημιουργικού» δυναμικού λόγω υψηλού κόστους εγκατάστασης αλλά και δυσπιστία στον τρόπο λειτουργίας και στην έμφαση στις ψηφιακές πλατφόρμες και υπηρεσίες. Επιπλέον, η πλήρης κυριαρχία των μεγάλων, διεθνοποιημένων εταιρειών αφήνει λιγότερο χώρο ανάπτυξης μικρότερων, ευέλικτων επιχειρήσεων. Επομένως, οι περισσότερες «δημιουργικές» επιχειρήσεις είναι εγκατεστημένες εκτός του Creative Clyde, στοιχείο που με τη σειρά του αποδυναμώνει περαιτέρω την εξειδίκευση του επικέντρου. Τέλος, έχει χαρακτηριστεί ως αφιλόξενη και απρόσωπη αστική ανάπτυξη τόσο εξαιτίας της επικρατούσας αρχιτεκτονικής μορφολογίας (παγκοσμιοποιημένη, τυποποιημένη) όσο και της αστικής οργάνωσης (π.χ. απουσία κατάλληλης μίξης χρήσεων, εκτεταμένοι υπαίθριοι χώροι στάθμευσης που διασπούν τον ιστό).

Παρόλ' αυτά, με βάση μια διαδικτυακή έρευνα που έλαβε χώρα για λογαριασμό του φορέα διαχείρισης, [42] υπάρχει εμπιστοσύνη στις δυνατότητες του επικέντρου και εκτιμάται άνοδος του ύψους των οικονομικών συναλλαγών και αύξηση των θέσεων εργασίας μεσοπρόθεσμα.

4. Συμπεράσματα

Επιχειρείται μια συγκριτική σύνοψη της ανάλυσης που προηγήθηκε με βάση μια σειρά κριτήρια που αντιστοιχούν σε βασικά και κρίσιμα χαρακτηριστικά της ανάπτυξης των επικέντρων.

	MediaCityUK	Creative Clyde
Θέση	Υποβαθμισμένη και εγκαταλειμμένη πρώην βιομηχανική περιοχή σε παραποτάμια ζώνη που βρίσκεται σε φάση αναγέννησης / γεινίαση με κέντρο πόλης.	
Ιδιοκτησιακό καθεστώς	Ιδιωτική εταιρεία.	Κρατική εταιρεία.
Τρόπος ανάπτυξης και διαχείρισης	Ιδιωτική επένδυση, διαχείριση με οικονομικά κριτήρια. Βασικές κατευθύνσεις σε συμφωνία με τις δημόσιες και τοπικές αρχές.	Σύμπραξη δημοσίου-δήμου-ιδιωτών με επικεφαλής κρατική εταιρεία. Ένταξη σε ειδική ζώνη και χορήγηση κινήτρων.
Βαθμός υλοποίησης	Ολοκλήρωση πρώτης φάσης σύμφωνα με το masterplan. Αναμονή έναρξης της δεύτερης φάσης.	Ασαφές χρονοδιάγραμμα. Διαρκείς αναθεωρήσεις του masterplan. Μερική υλοποίηση.
Χρήσεις	Μίξη χρήσεων γης: Χώροι γραφείων για δημιουργικές επιχειρήσεις / αναψυχή και εμπόριο (σε ισόγεια κτιρίων), κατοικία, ξενοδοχεία, κοινόχρηστοι χώροι, χώροι στάθμευσης αυτοκινήτων και ποδηλάτων	Μερική ζωνοποίηση: χώροι γραφείων για δημιουργικές επιχειρήσεις, αναψυχή, εμπόριο, ξενοδοχεία, κατοικία, κοινόχρηστοι χώροι πρασίνου και στάθμευσης αυτοκινήτων. Πρόταση για μαρίνα./ Σήμερα, μονολειτουργικότητα: εργασιακοί χώροι και ξενοδοχείο.
Σχεδιασμός	Διεθνής αρχιτεκτονική. Αστική οργάνωση: πυκνός ιστός με διάταξη κτιρίων γύρω από πλατεία και πάρκο, ανοιχτά στο ποτάμι. Περιβαλλοντικός σχεδιασμός κτιρίων και ελεύθερων χώρων με ανάπτυξη καινοτομιών. Απουσία κόνσεπτ και έλλειψη πειραματισμού - εικόνα που δε συνάδει με μια δημιουργική γειτονιά.	Κοινή αρχιτεκτονική χωρίς καινοτομίες. Αστική οργάνωση: χαμηλή δόμηση με κτίρια κατά μήκος του ποταμού, κοινόχρηστοι χώροι πρασίνου στο όριο της περιοχής, εκτατική υπαίθρια στάθμευση στο κέντρο της περιοχής. Αφιλόξενη και απρόσωπη αστική ανάπτυξη εξαιτίας της επικρατούσας αρχιτεκτονικής μορφολογίας και της αστικής δομής.
Προσβασιμότητα	Λεωφορεία που κινούνται σε αποκλειστική λωρίδα. Υφιστάμενες πεζογέφυρες για σύνδεση απέναντι όχθων. Μη λειτουργικό δίκτυο κίνησης πεζών.	Λεωφορεία που κινούνται σε αποκλειστική λωρίδα. Υφιστάμενες πεζογέφυρες για σύνδεση απέναντι όχθων. Μη λειτουργικό δίκτυο κίνησης πεζών.

Σύνδεση με τοπική κοινωνία	Συνεργασία φορέα διαχείρισης και τοπικών αρχών για διάχυση οφελών στο δήμο (θέσεις εργασίας και πρακτικής άσκησης). Πενιχρά τα μέχρι σήμερα αποτελέσματα.	Απουσία ιδιαίτερης μέριμνας από το φορέα διαχείρισης. Φαινόμενα εξευγενισμού της γύρω περιοχής.
Αποδοχή / συμμετοχή τοπικού δυναμικού	Εγκατάσταση, όχι σε μεγάλο βαθμό, τοπικών και μικρών – νέων δημιουργικών επιχειρήσεων.	Μεγάλες επιχειρήσεις και αναγνωρισμένοι φορείς. / Περιορισμένη εγκατάσταση τοπικών γραφείων.
Βαθμός ενεργοποίησης	Υψηλή πληρότητα επαγγελματιών χώρων.	Μικρός αριθμός επιχειρήσεων, χαμηλή ελκυστικότητα.

Μια ολοκληρωμένη κριτική των δύο επιχειρηματικών επικέντρων δεν είναι εφικτή λόγω του σύντομου βίου τους, μέσα μάλιστα σε ένα ρευστό οικονομικό περιβάλλον. Ωστόσο, μπορεί να αποτιμηθεί η μέχρι σήμερα πορεία τους και να επιχειρηθεί η ερμηνεία των συγκλίσεων και αποκλίσεων της.

Το MediaCityUK και το Creative Clyde είχαν παρόμοια αφετηρία. Γεννήθηκαν την ίδια περίπου εποχή σε 2 πόλεις του βορρά της Μ. Βρετανίας με παρόμοια νεότερη ιστορική εξέλιξη και κοινωνικά χαρακτηριστικά και σε δύο περιοχές με ίδια ταυτότητα. Επίσης, διέθεταν ένα αξιόλογο και ευρύ δημιουργικό τοπικό δυναμικό: το μεν Μάντσεστερ περισσότερο προσανατολισμένο στη μουσική και τον κινηματογράφο, η δε Γλασκόβη στη μουσική και το design. Ωστόσο, οι δύο πόλεις είχαν εξ αρχής δύο σημαντικές διαφορές, οι οποίες εντάθηκαν με το πέρασμα του χρόνου: οικονομικό μέγεθος και θέση στο οικιστικό δίκτυο της χώρας, με το Μάντσεστερ να βρίσκεται πιο ψηλά και στους δύο τομείς.

Για την αντιμετώπιση των κοινωνικών και οικονομικών προβλημάτων και της αστικής συρρίκνωσης οι δύο πόλεις ανέπτυξαν κοινό όραμα και φιλοδοξίες. Έκαναν στροφή προς τις νέες αστικές οικονομίες, δίνοντας έμφαση στη «δημιουργικότητα» και την υψηλή τεχνολογία, και επιχείρησαν να καταστούν κέντρο παγκόσμιας ακτινοβολίας στις ψηφιακές εφαρμογές και τις υπηρεσίες υψηλής τεχνολογίας στον τομέα των εφαρμοσμένων τεχνών και των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας. Είναι αξιοσημείωτο ότι και στις δύο περιπτώσεις καταλύτης για την υλοποίηση των επικέντρων υπήρξε το BBC που ήταν η πρώτη επιχείρηση που εγκαταστάθηκε και έδωσε ώθηση στην περαιτέρω ανάπτυξή τους.

Ωστόσο, κάπου εδώ ξεκινά η διαφοροποίηση της εξέλιξής τους. Από τη μία, το MediaCityUK προσελκύει μεγαλύτερο αριθμό όχι μόνο «δημιουργικών» επιχειρήσεων αλλά και επισκεπτών και φαίνεται να είναι ένα πιο βιώσιμο επίκεντρο. Από την άλλη, το Creative Clyde εμφανίζει στασιμότητα και έλλειψη δυναμικής. Αφενός η διαφορά στο ιδιοκτησιακό καθεστώς και στον τρόπο αστικής ανάπτυξης (π.χ. φορέας

διαχείρισης, τρόπος λειτουργίας) αφετέρου η διαφορετική προσέγγιση στον αστικό σχεδιασμό είναι οι κύριες αιτίες για το διαφορετικό βαθμό ενεργοποίησης και δυναμικότητας. Παράλληλα, εκτιμάται πως σημαντικό ρόλο στο βαθμό προσέλκυσης επενδύσεων, που αποτελεί καθοριστικό στοιχείο για τη βιωσιμότητα ενός επιχειρηματικού επικέντρου, έπαιξαν οι δύο προαναφερόμενοι παράγοντες: το μέγεθος της αστικής ανάπτυξης και της τοπικής οικονομίας και η θέση στην αστική ιεραρχία και η συνεπαγόμενη εμβέλεια και αίγλη των πόλεων.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- [1] Creativity Platform, <http://www.creativityplatform.gr/%cf%84%ce%b1%cf%85%cf%84%cf%8c%cf%84%ce%b7%cf%84%ce%b1/%cf%83%cf%87%ce%b5%cf%84%ce%b9%ce%ba%ce%ac/#.VVuY5U2JlIU> (τελευταία πρόσβαση στις 4/5/2015)
- [2] UNESCO, http://portal.unesco.org/culture/es/files/30297/11942616973cultural_stat_EN.pdf/cultural_stat_EN.pdf (τελευταία πρόσβαση στις 4/5/2015)
- [3] Creativity Platform, <http://www.creativityplatform.gr> (τελευταία πρόσβαση στις 4/5/2015)
- [4] <https://humanitiesmmu.wordpress.com/the-beginning/> (τελευταία πρόσβαση στις 8/5/2015)
- [5] Wikipedia, http://en.wikipedia.org/wiki/City_of_Salford#Demography & http://en.wikipedia.org/wiki/Demography_of_Greater_Manchester (τελευταία πρόσβαση στις 9/5/2015)
- [6] Γαλάνη Β., *Αστική χωρική συρρίκνωση & αστικές αναπλάσεις*, παρουσίαση στο πλαίσιο του ΠΕΓΑ «Αστικές αναπλάσεις και πράσινος σχεδιασμός», <http://pegaurban.uth.gr/eclass/modules/document/document.php?course=TMA100&openDir=/53707fdbGCB> (τελευταία πρόσβαση στις 29/5/2015)
- [7] <https://humanitiesmmu.wordpress.com/the-beginning/> (τελευταία πρόσβαση στις 8/5/2015)
- [8] Media City, <http://www.mediacityuk.co.uk/images/pdf-files/HistoryofMediaCityUK.pdf> (τελευταία πρόσβαση στις 2/5/2015)
- [9] Δήμος Salford, <https://www.salford.gov.uk/mediacityuk.htm> (τελευταία πρόσβαση στις 3/5/2015)
- [10] http://issuu.com/chapmantaylor/docs/achievements_magazine_2014_digital_?e=0/10496010 (τελευταία πρόσβαση στις 3/5/2015)
- [11] <https://www.gov.uk/government/publications/regeneration-project-media-city-salford-gdv-1000m/regeneration-project-media-city-salford-gdv-1000m#detail> (τελευταία πρόσβαση στις 2/5/2015)
- [12] Δήμος Salford, <https://www.salford.gov.uk/mediacityuk.htm> (τελευταία πρόσβαση στις 3/5/2015)
- [13] Peel Group, <http://www.peel.co.uk>, (τελευταία πρόσβαση στις 2/5/2015)
- [14] Peel Group, <http://www.peel.co.uk/responsibility/environment> (τελευταία πρόσβαση στις 2/5/2015), <https://humanitiesmmu.wordpress.com/urban-regenerationscheme/> (τελευταία πρόσβαση στις 2/5/2015)
- [15] <https://humanitiesmmu.wordpress.com/urban-regenerationscheme/> (τελευταία πρόσβαση στις 8/5/2015)
- [16] https://services.salford.gov.uk/mediacity/chapter_281.html, (τελευταία πρόσβαση στις 15/5/2015)
- [17] Media City, www.mediacityuk.co.uk, (τελευταία πρόσβαση στις 2/5/2015)
- [18] Media City, www.mediacityuk.co.uk, (τελευταία πρόσβαση στις 2/5/2015)

- [19] <http://manchesterhistory.net/manchester/outside/SALFORD/mediacity.html>, (τελευταία πρόσβαση στις 15/5/2015)
- [20] Media City, www.mediacityuk.co.uk, (τελευταία πρόσβαση στις 2/5/2015)
- [21] Peel Group, <http://www.peel.co.uk>, (τελευταία πρόσβαση στις 2/5/2015)
- [22] Gatherdigital, <https://www.gatherdigital.co.uk/blog/the-companies-of-mediacityuk/487> (τελευταία πρόσβαση στις 27/4/2015)
- [23] MediaCityUK, <http://www.mediacityuk.co.uk/space/sustainability> (τελευταία πρόσβαση στις 2/5/2015)
- [23] Judd D. & Parkinson M. (ed.), Leadership and urban regeneration – cities in North America and Europe, Volume 37, Urban Affairs Annual Reviews, Sage, 1990, σ.109
- [24] Δήμος Γλασκόβης, <http://www.glasgow.gov.uk/index.aspx?articleid=3475> (τελευταία πρόσβαση στις 15/4/2015)
- [25] Δήμος Γλασκόβης, <http://www.glasgow.gov.uk/index.aspx?articleid=3475> (τελευταία πρόσβαση στις 15/4/2015)
- [26] Γαλάνη Β., Αστική χωρική συρρίκνωση & αστικές αναπλάσεις, παρουσίαση στο πλαίσιο του ΠΕΓΑ «Αστικές αναπλάσεις και πράσινος σχεδιασμός», Μάιος 2015, <http://pega-urban.uth.gr/eclass/modules/document/document.php?course=TMA100&openDir=/53707fdbGCB> (τελευταία πρόσβαση στις 29/5/2015)
- [27] Judd D. & Parkinson M. (ed.), Leadership and urban regeneration – cities in North America and Europe, Volume 37, Urban Affairs Annual Reviews, Sage, 1990, σ.111 & the Glasgow Indicators project, http://www.understandingglasgow.com/about_the_project/about_the_project (τελευταία πρόσβαση στις 14/4/2015)
- [28] Judd D. & Parkinson M. (ed.), Leadership and urban regeneration – cities in North America and Europe, Volume 37, Urban Affairs Annual Reviews, Sage, 1990, σσ. 114-126
- [29] http://www.futureglasgow.co.uk/Index_Visions.html (τελευταία πρόσβαση στις 15/4/2015)
- [30] Clyde Waterfront, <http://www.clydewaterfront.com/projects> (τελευταία πρόσβαση στις 15/4/2015)
- [31] <http://www.carseywolf.ucsb.edu/mip/places-watch-glasgow> (τελευταία πρόσβαση στις 15/4/2015)
- [32] <http://www.stepupsmartcities.eu/Portals/51/Documents/3%20point%20%20reports/Glasgow%20Clyde%20waterfront%20pdf.pdf> (τελευταία πρόσβαση στις 15/4/2015)
- [33] Creative Clyde, <http://www.creativeclyde.com/property/creative-clyde-enterprise-area> (τελευταία πρόσβαση στις 18/4/2015)
- [34] Clyde Waterfront, <http://www.clydewaterfront.com/projects/pacific-quay--secc/commercial/creative-clyde> (τελευταία πρόσβαση στις 15/4/2015)
- [35] Clyde Waterfront, <http://www.clydewaterfront.com/projects/pacific-quay--secc/commercial/creative-clyde> (τελευταία πρόσβαση στις 15/4/2015)

- [36] Clyde Waterfront, <http://www.clydewaterfront.com/projects/pacific-quay--secc/commercial/creative-clyde> (τελευταία πρόσβαση στις 15/4/2015) & Γαλάνη Β, «Αναπλάσεις παραλιακών ζωνών & η δημιουργία νέων επικέντρων πολιτισμού και αναψυχής: διεθνή παραδείγματα», παρουσίαση στο πλαίσιο του ΠΕΓΑ «Αστικές αναπλάσεις και πράσινος σχεδιασμός», Μάιος 2015, <http://pegar-urban.uth.gr/eclass/modules/document/document.php?course=TMA100&openDir=/53707fdbGCBf> (τελευταία πρόσβαση στις 29/5/2015)
- [37] www.ads.org.uk/.../8210-bbc-pacific-quay (τελευταία πρόσβαση στις 18/4/2015)
- [38] BBC, http://www.bbc.co.uk/blogs/theeditors/2007/09/a_new_home.html (τελευταία πρόσβαση στις 22/4/2015)
- [39] Clyde Waterfront, http://www.clydewaterfront.com/projects/pacific-quay--secc/commercial/thehub_1 (τελευταία πρόσβαση στις 16/4/2015)
- [40] Clyde Waterfront, <http://www.clydewaterfront.com/projects/pacific-quay--secc/commercial/medius> (τελευταία πρόσβαση στις 16/4/2015)
- [41] Roger Tym & Partners, Creative Clyde Baseline Report, Final report, 2012
- [42] Roger Tym & Partners, Creative Clyde Baseline Report, Final report, 2012

Γενική βιβλιογραφία

A. MediaCityUK

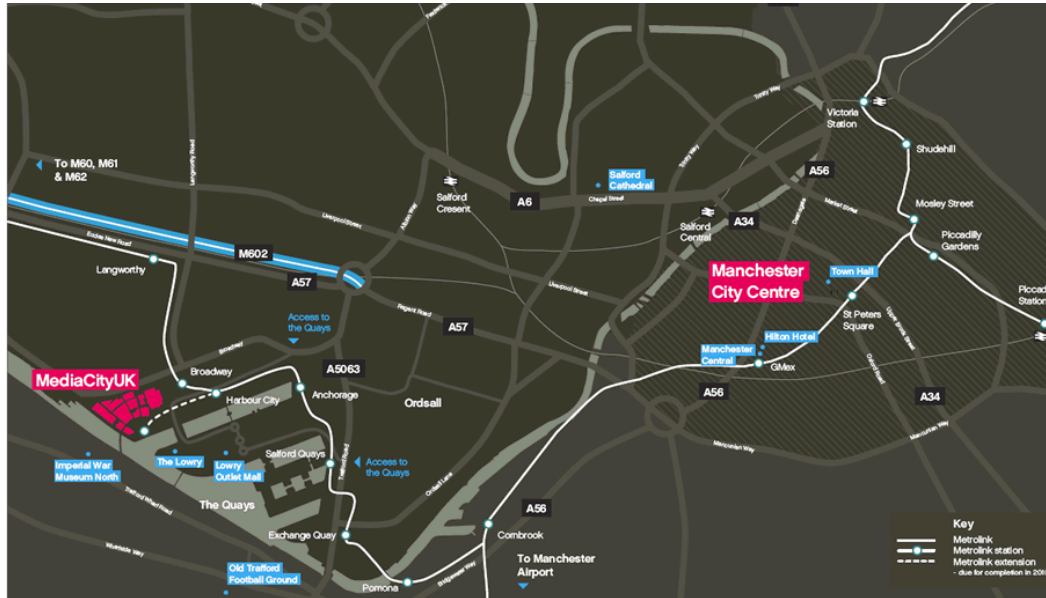
- <http://www.mediacityuk.co.uk/>
- <http://www.peel.co.uk/>
- <http://www.salford.gov.uk/udp.htm>
- <http://www.bdonline.co.uk/mediacityuk-wins-2011-carbuncle-cup/502><http://www.broadcastnow.co.uk/what-next-for-mediacityuk/2017347>.article 3838.article
- <http://www.placenorthwest.co.uk/news/archive/18130-peel-sells-50-stake-in-media-city-to-l-and-g.html>
- http://issuu.com/chapmantaylor/docs/achievements_magazine_2014_digital_?e=0/10496010
- <https://humanitiesmmu.wordpress.com/>
- <https://www.gatherdigital.co.uk/blog/the-companies-of-mediacityuk/487>
- <http://www.citylab.com/work/2012/08/media-urban-regeneration-manchesters-mediacityuk/3105/>
- <http://www.theguardian.com/artanddesign/2011/may/22/bbc-north-mediacityuk-salford-quays-review>
- <https://www.gov.uk/government/publications/regeneration-project-media-city-salford-gdv-1000m/regeneration-project-media-city-salford-gdv-1000m#detail>
- <http://www.landezine.com/index.php/2011/08/mediacityuk-landscape-architecture/>

B. Creative Clyde

- <http://www.creativeclyde.com/>
- <http://www.clydewaterfront.com/>
- <https://www.glasgow.gov.uk/index.aspx?articleid=3705>
- <http://policyscotland.gla.ac.uk/glasgows-experience-waterfront-regeneration-success-story/>
- <http://investglasgow.com/creative-industries/property-and-infrastructure/>
- http://www.understandingglasgow.com/indicators/environment/urban_land_use/introduction
- <http://browse.oecdbookshop.org/oecd/pdfs/product/0402111e.pdf>
- <http://www.carseywolf.ucsb.edu/mip/places-watch-glasgow>
- <http://www.stepupsmartcities.eu/Portals/51/Documents/3%20point%20%20reports/Glasgow%20Clyde%20waterfront%20pdf.pdf>
- http://www.futureglasgow.co.uk/Index_Visions.html

Παράρτημα φωτογραφιών

A. MediaCityUK

Εικόνα 13: Η θέση του επικέντρου σε σχέση με το κέντρο της πόλης και η διασύνδεσή του με τα δίκτυα μεταφορών (πηγή: <http://www.bbc.co.uk/jobs/north/our-location-map-manchester.shtml>)

Εικόνα 14: Γενική άποψη του επικέντρου (πηγή: <http://www.citylab.com/work/2012/08/media-urban-regeneration-manchesters-mediacityuk/3105/>)

Εικόνα 15: Η περιοχή του επικέντρου στις αρχές του 20ου αιώνα (πηγή: <https://humanitiesmmu.wordpress.com/>)

Εικόνες 16: Το Manchester Ship Canal στις αρχές του 20ου αιώνα (πηγή: <http://www.mediacityuk.co.uk/images/pdf-files/HistoryofMediaCityUK.pdf>)

Εικόνες 17: Η περιοχή του επικέντρου στα μέσα του 20ου αιώνα, όταν ήταν λιμάνι (πηγή: <http://www.mediacityuk.co.uk/images/pdf-files/HistoryofMediaCityUK.pdf>)

Εικόνα 18: Η περιοχή του επικέντρου πριν την κατασκευή του
(πηγή: <http://www.mediacityuk.co.uk/images/pdf-files/HistoryofMediaCityUK.pdf>)

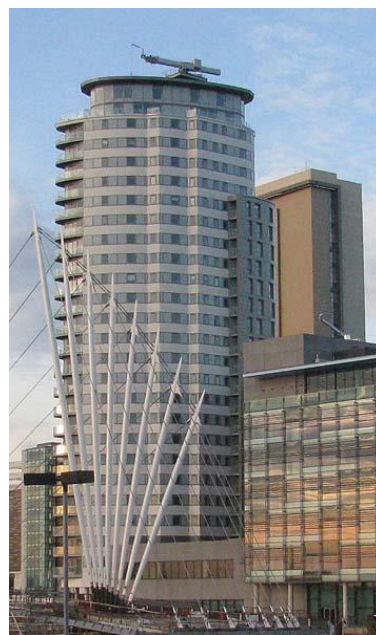
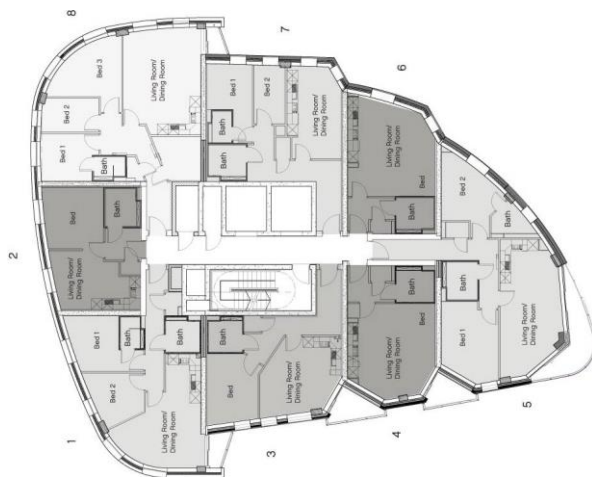
Εικόνα 19: Άποψη του επικέντρου
(πηγή: <http://www.charmantaylor.com>)

Εικόνα 20: Γενική άποψη του επικέντρου
(πηγή: <https://humanitiesmmu.wordpress.com/>)

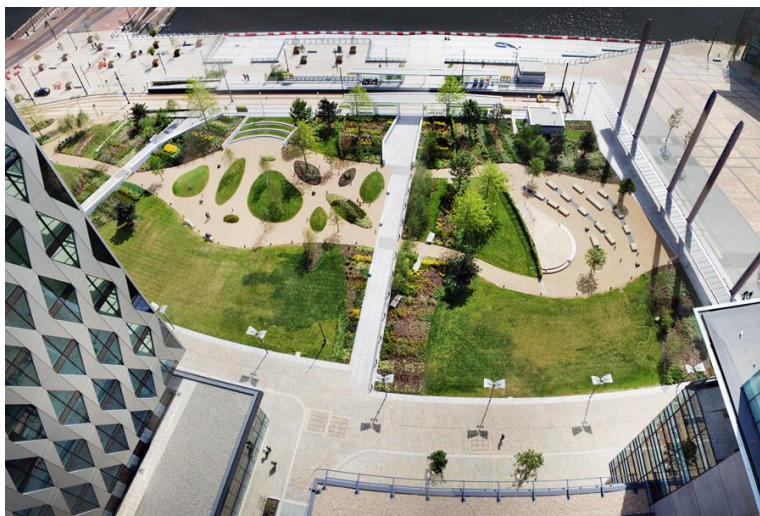
Εικόνα 21: Κάτοψη του κτιρίου κατοικιών Number One
 (πηγή: <http://apartments.mediacityuk.co.uk/apartments-in-manchester/number-one>)

Εικόνες 22 και 23 : Κάτοψη και όψη του κτιρίου κατοικιών The Heart
 (πηγή: <http://apartments.mediacityuk.co.uk/apartments-in-manchester/the-heart>)

Εικόνα 24: Το κτίριο στάθμευσης
(πηγή: <http://www.sccltd.co.uk/mediacity.html>)

Εικόνα 25: Άποψη του πάρκου
(πηγή: <http://www.landezine.com/index.php/2011/08/mediacityuk-landscape-architecture/>)

Εικόνα 26: Σχέδιο γενικής οργάνωσης της προγραμματιζόμενης ανάπτυξης του επικέντρου (2^η φάση) (πηγή: <http://www.peel.co.uk/news/peelsubmitsplansfornewphasesatmediacityuk>)

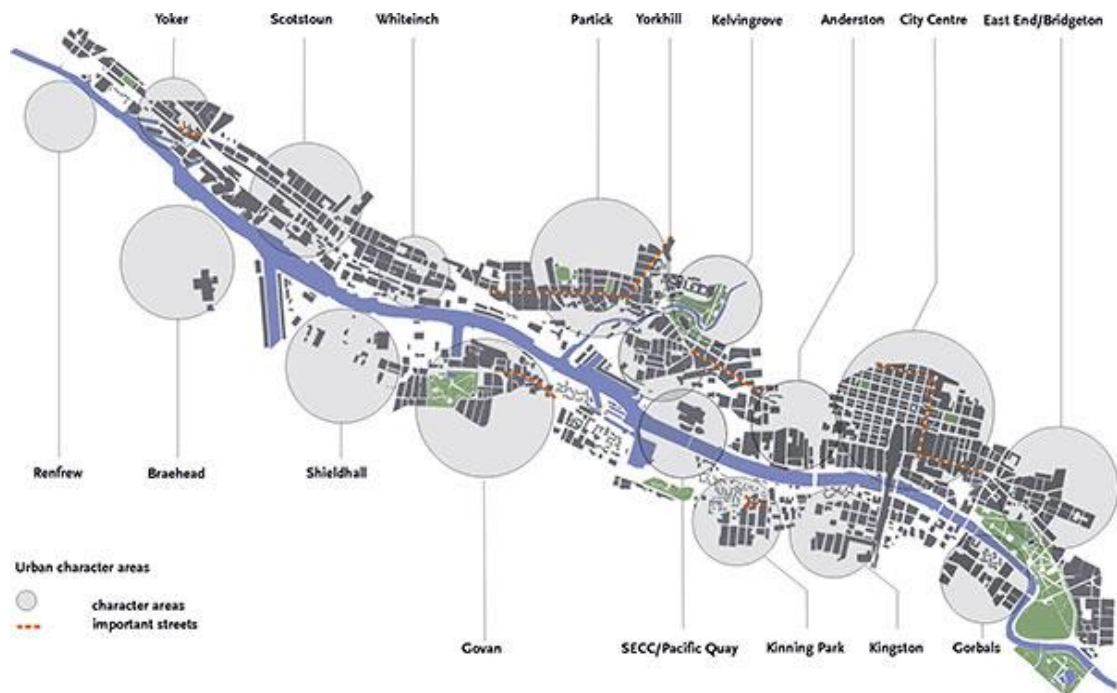
B. Creative Clyde

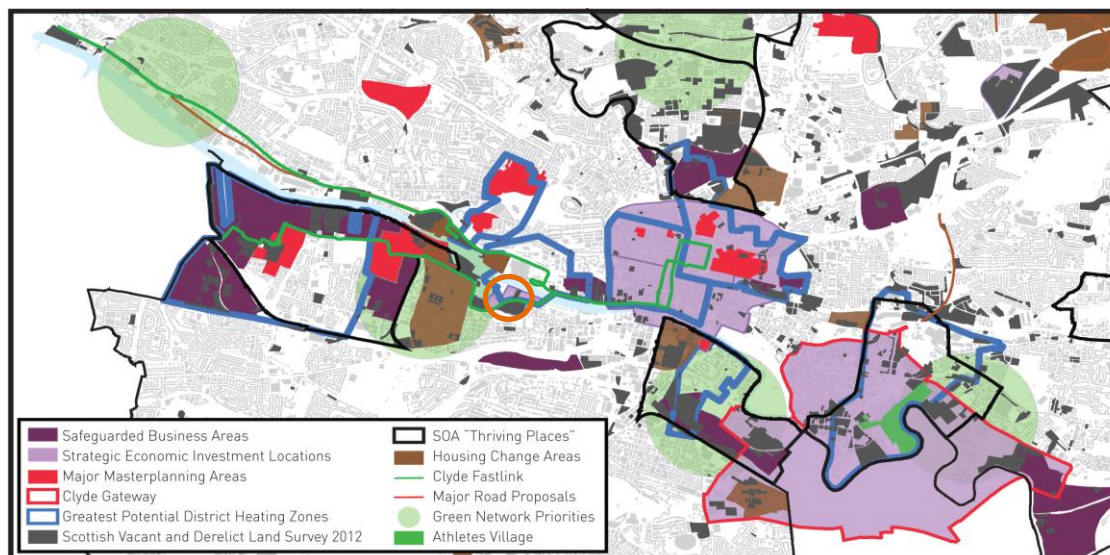
Εικόνα 27: Η αποβάθρα Prince's Dock το 1928
(πηγή: <http://www.britainfromabove.org.uk/image/spw022184?search=glasgow&ref=301>)

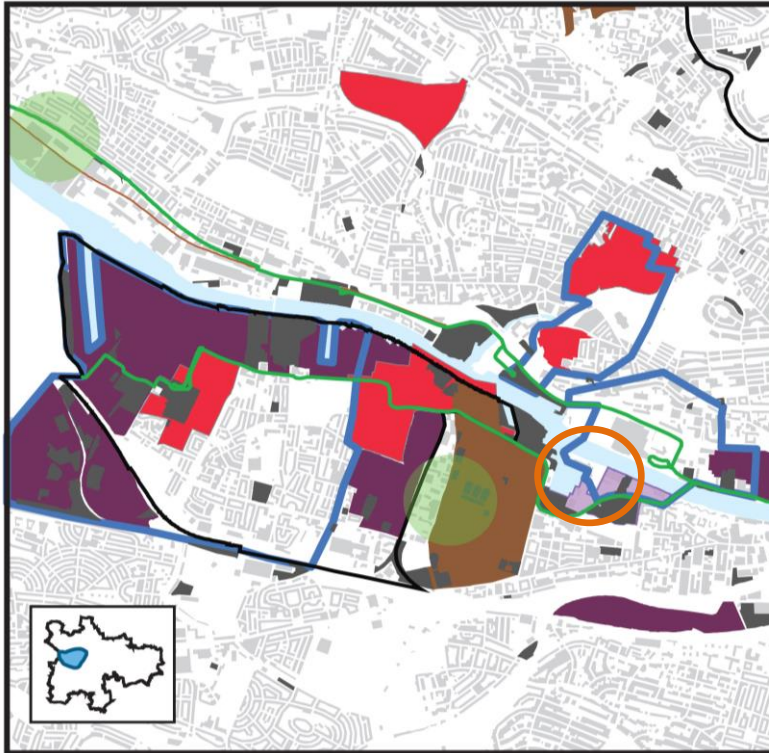
Εικόνα 28: Η αποβάθρα Prince's Dock μετά την πλήρη εγκατάλειψή της (πηγή:
ads.org.uk/%2Fms%2Faccess%2Fcommonground%2Fsite_files%2Ffestivals.html&ei=us5NVe-bA4TfU57YgcAB&bvm=bv.92885102,d.bGg&psig=AFQjCNHk2n4NIDhhFt-6wGupQJZv99eCsQ&ust=1431248883351110)

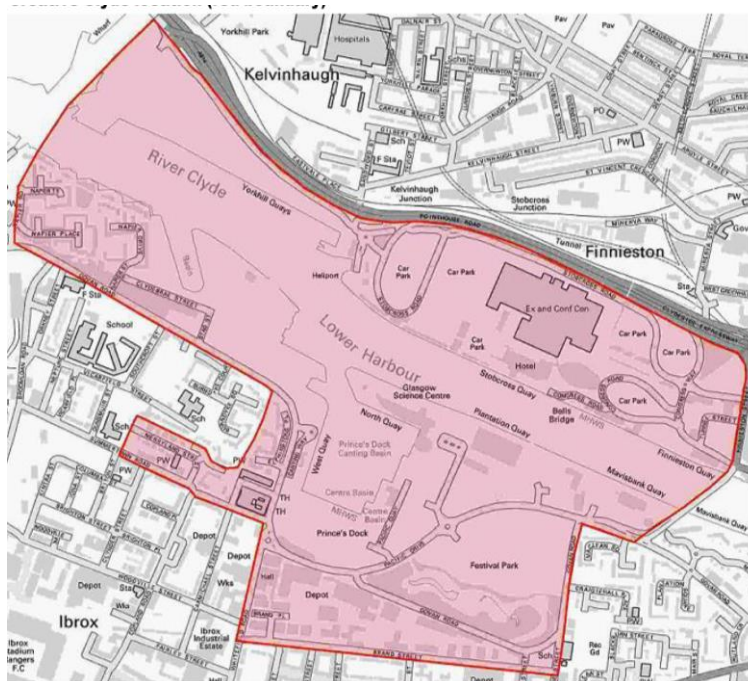
Εικόνα 29: Το σχέδιο ανάπτυξης της παραποτάμιας ζώνης με σημειωμένες χαρακτηριστικές περιοχές (πηγή: www.williemiller.co.uk%2Fclyde-corridor-regeneration-strategy.htm&ei=TslNVajqF8qrU7DogcAN&bvm=bv.92885102,d.bGg&psig=AFQjCNGdrg__Evi5tnHXoGlnzBBeeR3MwQ&ust=1431247551509809)

Εικόνα 30: Ο άξονας ανάπτυξης River Clyde στο Στρατηγικό Πλαίσιο Ανάπτυξης της πόλης. (πηγή: www.glasgow.gov.uk)

Εικόνα 31: Το Πλαίσιο Ανάπτυξης της επιμέρους περιοχής Govan/Partick –το Creative Clyde χαρακτηρίζεται ως χώρος στρατηγικών οικονομικών επενδύσεων (πηγή: www.glasgow.gov.uk)

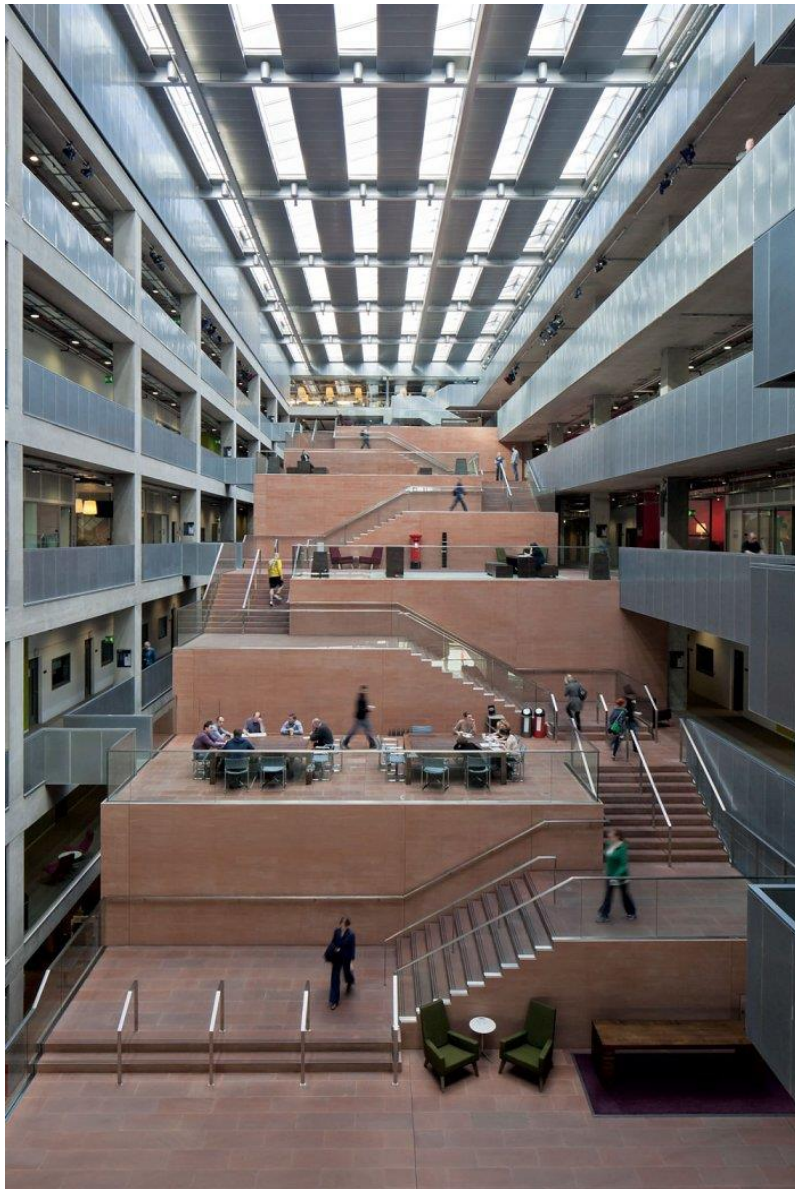
Εικόνα 32: Τα όρια της περιοχής που χαρακτηρίζεται ως Creative Clyde Core (πηγή: Roger Tym & Partners, Creative Clyde Baseline Report, Final report, 2012)

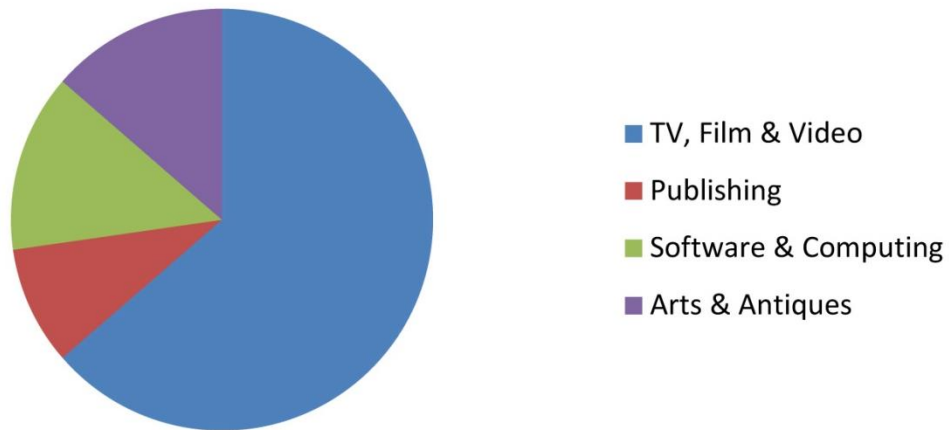
Εικόνα 33: Άποψη του masterplan
(πηγή:<http://www.clydewaterfront.com/projects/pacific-quay--secc/commercial/creative-clyde>)

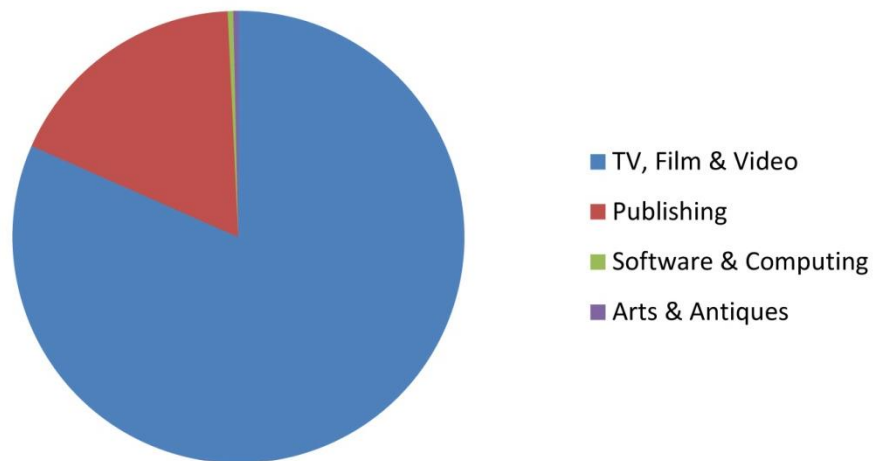
Εικόνα 34: Γενική άποψη του επικέντρου σήμερα (πηγή:
www.thedrum.com/news/2008/10/21/glasgow-digital-quarter-launch&ei=f8pNVbv8MIKxUZfTgOgB&bvm=bv.92885102,d.bGg&psig=AFQjCNGdr_g__Evi5tnHXoGlnzBBeeR3MwQ&ust=1431247551509809)

Εικόνα 35: Το εσωτερικό του κτιρίου του BBC
(πηγή: http://www.davidchipperfield.co.uk/project/bbc_scotland_at_pacific_quay)

Διάγραμμα 1: Αριθμός επιχειρήσεων ανά είδος δραστηριότητας στο διευρυμένο Creative Clyde (πηγή: Roger Tym & Partners, Creative Clyde Baseline Report, Final report, 2012)

Διάγραμμα 2: Αριθμός εργαζομένων ανά είδος δραστηριότητας στο διευρυμένο Creative Clyde (πηγή: Roger Tym & Partners, Creative Clyde Baseline Report, Final report, 2012)